

Onderzoek naar het functioneren van mbo examencommissies

Evaluatie van de wetwijziging 'Aanscherping eisen aan
examencommissies in het mbo'

Bianca Leest
Paul den Boer

Projectnummer: K2023024

© 2023 KBA Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van KBA Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	1
1 Inleiding	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Examencommissies in het mbo	5
1.3 Beleidstheorie	7
1.4 Onderzoeksvragen	8
1.5 Onderzoeksaanpak	8
1.6 Rapportage	10
2 Eisen instelling en samenstelling examencommissies	11
2.1 Structuur van de examencommissies	11
2.2 Samenstelling van de examencommissies	13
2.3 Onafhankelijkheid en deskundigheid	18
3 Aanscherping taken en verantwoordelijkheden	21
3.1 Inleiding	21
3.2 Wettelijke taken kwaliteitsborging	21
3.3 Vaststellen instellingsexamens	23
3.4 Diplomering	24
3.5 Vrijstellingen	25
3.6 Onregelmatigheden en fraude	26
3.7 Scheiding tussen borgen en zorgen	27
3.8 Overige taken	29
4 Effecten van de wet	30
4.1 Oordelen over het functioneren van examencommissies	30
4.2 Verbetering van de kwaliteit van examinering	32
4.3 Ervaren knelpunten in het functioneren van examencommissies	34
4.4 Ontwikkelingen van invloed op het toekomstig functioneren van examencommissies	37
5 Conclusies en aanbevelingen	39
5.1 Conclusies	39
5.2 Aanbevelingen	42
Bijlage 1 – Resultaten van de enquête onder examencommissies	44
Bijlage 2 – Resultaten van de enquête onder beleidsmedewerkers examinering, uitgesplitst naar bekostigde en niet-bekostigde instellingen	50
Bijlage 3 – Vragenlijsten	59

Managementsamenvatting

Inleiding

Per 1 augustus 2017 zijn aangescherpte eisen omtrent examencommissies mbo in de WEB opgenomen. Aanleiding voor de wetswijziging waren onderzoeken van de Inspectie van het Onderwijs die vraagtekens zetten bij het functioneren van examencommissies en de kwaliteit van de examinering van mbo-opleidingen, zowel in het bekostigd als niet-bekostigd onderwijs. De evaluatie heeft tot doel de doeltreffendheid en effecten van deze wetswijziging in beeld te brengen. De hoofdvraag van de evaluatie luidt: *In hoeverre hebben de aangescherpte wettelijke eisen voor examencommissies in het mbo, die sinds 1 augustus 2017 gelden, geleid tot een verbetering in het functioneren van examencommissies en in hoeverre komt dit ten goede aan de kwaliteit van examineren?*

Het onderzoek bestond uit een websearch, literatuurstudie, enquêtes onder beleidsmedewerkers examinering en voorzitters van examencommissies bij bekostigde en niet-bekostigde mbo-instellingen, casestudies bij bekostigde en niet-bekostigde mbo-instellingen en raadpleging van experts. De enquêtes en casestudies zijn gebaseerd op het principe van zelfevaluatie waarbij de respondenten hun percepties rapporteren.

Eisen aan instelling, benoeming en samenstelling van examencommissies

Structuur van de examencommissies

Ongeveer de helft van de mbo-instellingen heeft één centrale examencommissie voor de gehele instelling. Een derde heeft alleen decentrale examencommissies en 15 procent heeft zowel een centrale examencommissie als decentrale examencommissies. De keuze voor één centrale examencommissie of meerdere decentrale commissies, of een combinatie ervan, hangt samen met de omvang van de instelling. De meeste (relatief kleine) beroepscolleges en de grote meerderheid van de NBI's heeft één centrale examencommissie voor de gehele instelling.

Samenstelling van de examencommissies

Volgens opgave van de beleidsadviseurs examinering en de voorzitters van examencommissies wordt in de grote meerderheid van de examencommissies aan de wettelijke eisen over de samenstelling voldaan. In veruit de meeste examencommissies heeft minimaal één lid uit de beroepspraktijk zitting. Maar met name als in de instelling meerdere (decentrale) examencommissies zijn ingesteld, is het minder vanzelfsprekend. Vacatures worden als reden opgevoerd voor het ontbreken van een extern lid uit de beroepspraktijk. Het werven van deze leden wordt deels als moeilijk ervaren, en ook lijkt bij de examencommissies de intrinsieke motivatie om het externe lid uit de beroepspraktijk toe te voegen niet altijd even groot. Bijna de helft van de voorzitters van examencommissies acht de toegevoegde waarde van het lid uit de beroepspraktijk groot, bijna een kwart ervaart weinig meerwaarde en de overige 30 procent zit tussen deze beide groepen in. NBI's ervaren vaker meerwaarde dan het bekostigd mbo.

In ongeveer een kwart van de mbo-instellingen zit in minstens een deel van de examencommissies iemand die financiële verantwoordelijkheid draagt. Bij alle mbo-instellingen waar in (een deel van de) examencommissies iemand met financiële verantwoordelijkheid zit, zijn volgens de respondenten richtlijnen opgesteld om belangenverstremming bij de toedeling en uitvoering van taken te voorkomen. Gemiddeld is volgens de beleidsadviseurs in ongeveer 40 procent van de

mbo-instellingen de samenstelling van examencommissies veranderd onder invloed van de wetswijziging. De impact van de veranderingen wordt het sterkst ervaren ten aanzien van de rol van de manager met financiële verantwoordelijkheid.

Onafhankelijkheid en deskundigheid

De beleidsadviseurs zijn in grote meerderheid van mening dat de wettelijke bepalingen die de onafhankelijkheid en deskundigheid van de examencommissies moeten bevorderen worden nageleefd. Er heeft een professionaliseringsslag op het gebied van examinering plaatsgevonden, met name bij de examencommissies zelf.

Taken en verantwoordelijkheden van examencommissies

Wettelijke taken

De beleidsmedewerkers examinering van de mbo-instellingen geven veelal aan dat examencommissies voldoen aan de in de enquête bevraagde wettelijk borgingstaken: ze hebben zicht op de kwaliteit van de exameninstrumenten en -processen, de kwaliteit van de diplomering, op het voldoen aan de standaarden voor examenkwaliteit en ze brengen jaarlijks het wettelijk verplichte verslag uit. Veelal zijn er regels opgesteld om instellingsexamens te beoordelen en vast te stellen en worden deze, indien aanwezig, nageleefd. Tot slot bewaken veel examencommissies volgens de beleidsmedewerkers of verbetermaatregelen het gewenste effect hebben maar gebeurt dit nog niet bij alle examencommissies. Vooral de examencommissievoorzitters van bekostigde mbo-instellingen vinden dit relatief vaak nog onvoldoende.

De examencommissies voeren de bestaande wettelijk taken rondom de vaststelling van instellingsexamens, diplomering en vrijstellingen, die met de wetwijziging in de WEB zijn opgenomen, voor het merendeel naar behoren uit volgens de beleidsmedewerkers en voorzitters van examencommissies. Volgens ongeveer een derde van de respondenten heeft de wetwijziging hierin een rol gespeeld. Verder zijn er bij de meeste mbo-instellingen richtlijnen voor handelen bij onregelmatigheden en fraude en worden deze nageleefd. Fraude en onregelmatigheden zijn echter uitzonderlijk en specifiek waardoor er niet voor elke mogelijke situatie richtlijnen zijn.

Scheiding van borgen en zorgen

In de meeste mbo-instellingen is het voor alle examencommissies duidelijk welke taken tot hun domein horen en welke taken tot het domein van de onderwijsafdelingen. De wetwijziging heeft een grote invloed gehad hierop: beleidsmedewerkers examinering van meer dan de helft van de mbo-instellingen in het onderzoek geven aan dat de wetwijziging invloed heeft gehad op zowel de duidelijkheid over de scheiding tussen borgen en zorgen als op de naleven daarvan in de praktijk.

Conclusies en aanbevelingen

Functioneren van de examencommissies

De wetwijziging heeft in de ogen van een ruime meerderheid van de beleidsmedewerkers en voorzitters van examencommissies van mbo-instellingen een positieve uitwerking gehad op het functioneren van de examencommissies in het mbo. Hun positieve oordelen worden in de enquêtes en in de casestudies ruimschoots onderbouwd. Bij een groot deel van de mbo-instellingen zijn de examencommissies opnieuw ingericht en vaak is het aantal examencommissies teruggebracht. Deze herstructurering is vaak samengegaan met een professionaliseringsslag.

Onderwijsmanagers zijn veelal uit de examencommissies verdwenen en hun posities zijn opgevuld door docenten. Toegenomen onafhankelijkheid van de examencommissies wordt eveneens gezien als een uitvloeisel van het verdwijnen van managers uit de examencommissies, facilitering in de jaartaak, scholing en professionalisering. De borgingstaken van de examencommissies zijn verhelderd, bewustzijn van taken en verantwoordelijkheden is toegenomen en de scheiding tussen borgen en zorgen is verbeterd. Het onderzoek laat ook zien dat er nog sprake is van een ontwikkelproces. De scheiding tussen borgen en zorgen is veelal verbeterd maar is nog niet over de hele linie duidelijk en nageleefd. Daarbij is een aandachtspunt hoe bij deze scheiding de verbinding en communicatie tussen examencommissies en onderwijsteams kan worden behouden of versterkt.

Kortom, de onderzoeksresultaten van deze evaluatie zijn wat deze onderzoeksvraag betreft uitgesproken positief. Deze positieve uitkomsten behoeven op twee punten enige nuancering. Ten eerste is de invloed van de wetwijziging niet volledig te isoleren omdat deze voortvloeide uit inspectieonderzoeken die volgens de mbo-instellingen ook al tot de nodige verbeteringen bij de mbo-instellingen hadden geleid. De tweede nuancering betreft het verschil in de ervaringen van bekostigde en niet-bekostigde instellingen. De ruime meerderheid van de examencommissies van beide typen mbo-instellingen voldoen aan de aangescherpte eisen. De uitkomsten lijken er echter op te wijzen dat de NBI's minder impact hebben ervaren van de wetwijziging dan de bekostigde instellingen. Bij de NBI's wordt minder vaak ervaren dat het functioneren van examencommissies de afgelopen jaren is verbeterd, dat de wetwijziging hierop invloed heeft gehad én dat zich knelpunten voordoen in het functioneren van examencommissies.

Het onderzoek biedt geen onderbouwing voor mogelijke verklaringen van deze verschillen.

Kwaliteit van examinering

De meerderheid van de bevroegde beleidsmedewerkers en voorzitters van examencommissies in het onderzoek deelt de overtuiging dat de verbetering in het functioneren van de examencommissie(s) heeft bijgedragen aan een betere kwaliteit van examinering. Deze inschattingen zijn gebaseerd op de redenering dat meer zicht op examenprocessen, verbetering van de examenprocessen en de toegenomen onafhankelijkheid en deskundigheid en veranderingen in de werkwijze van de examencommissie leiden tot een betere kwaliteit van de examinering. Nuanceringen vanuit met name de casestudies zijn dat de mbo-instellingen niet over data of harde indicatoren beschikken om hierover harde uitspraken te doen. Ook zijn naast het functioneren van de examencommissies gelijktijdig andere ontwikkelingen in de examinering van invloed geweest op de kwaliteit, zoals de Examenagenda mbo 2015-2020 en de afspraken over exameninstrumenten uit 2018. De invloed van deze verschillende ingrepen kan niet afzonderlijk worden vastgesteld.

Aanbevelingen

De evaluatie toont aan dat de aanleiding voor de wetwijziging en daadwerkelijke uitwerking ervan in de wet wordt gedragen door het mbo. De evaluatie laat dan ook geen urgente noodzaak zien om de wetgeving ten aanzien van de examencommissies in het mbo aan te passen. Een uitzondering vormt wellicht het wetsartikel 7.4.5, lid 8 over het examencommissielid afkomstig uit de beroepspraktijk. De ervaringen met het externe lid uit de beroepspraktijk zijn zeer wisselend. Meerwaarde wordt gezien in de onafhankelijke positie en kritische blik, en in de visie vanuit het beroepenveld. Kanttekeningen zijn de vaak beperkte kennis van examinering en het beperkte spectrum van beroepen waar het lid uit de beroepspraktijk kennis van heeft. Ook blijkt het vaak lastig om deze leden te vinden en ze deel te laten nemen aan de bijeenkomsten. De noodzakelijkheid van een wetsbepaling over een verplicht extern examencommissielid uit de beroepspraktijk wordt ter discussie gesteld. Ook wordt gewezen op het onderzoekskader mbo 2022 van de

Inspectie van het Onderwijs waarin een bepaling is opgenomen over de betrokkenheid van de beroepspraktijk bij de examinering. Mogelijke alternatieven voor de wetsbepaling over het externe examencommissielid uit de beroepspraktijk zijn a) het verwijderen van deze bepaling en de keuze laten aan de instellingen of b) verheldering van de mogelijke taken en meerwaarde van dit examencommissielid. Het Kennispunt MBO Onderwijs en Examinering heeft al een handreiking voor praktische invulling van deze positie. Wellicht kan deze worden uitgebreid met goede voorbeelden en kan er meer ruchtbaarheid aan worden gegeven. Dit geldt ook voor twee andere thema's die blijkens het onderzoek in ontwikkeling zijn en waar de mbo-instellingen soms zoeken naar goede aanpakken: 1) de scheiding tussen borgen en zorgen verder versterken in combinatie met (behoud van) een goede communicatie en uitwisseling tussen de examencommissies en de onderwijsteams en 2) examinering in de beroepspraktijk.

Overige knelpunten rondom examencommissies zoals de facilitering (in uren), bemensing, verzwarende en toenemende complexiteit van het werk worden niet direct in verband gebracht met (mogelijke aanpassingen van) de nieuwe wettelijke eisen. Wel wordt de regelgeving omtrent vrijstellingen in het mbo als complex ervaren. Wellicht biedt verdiepend onderzoek op dit aspect aanknopingspunten voor aanpassing/beperking van de wet- en regelgeving. Tot slot wordt Lerend kwalificeren gezien als een belangrijke ontwikkeling die van invloed gaat zijn op het werk van de examencommissies. Dit leidt tot bezorgdheid over de workload en over mogelijke veranderingen in de scheiding van borgen en zorgen. Echter, op welke manier dit vorm gaat krijgen in onderwijs en examinering en of dit vraagt om nieuwe regelgeving of afspraken is voor de examencommissies op dit moment nog niet duidelijk.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Per 1 augustus 2017 zijn aangescherpte eisen omtrent examencommissies mbo in de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB) opgenomen. Aanleiding vormden onder meer onderzoeken van de Inspectie van het Onderwijs die vraagtekens zetten bij de examinering van mbo-opleidingen, zowel in het bekostigd als niet-bekostigd onderwijs. Er werden tekortkomingen geconstateerd in de kwaliteit van de examens en in het functioneren van examencommissies. Dit laatste leidde tot het wetsvoorstel 'Aanscherping eisen examencommissie mbo'. De aanscherpingen van de WEB betroffen a) de taakstelling van de examencommissies en verduidelijking van de taakverdeling tussen de examencommissies en het bevoegd gezag en b) nadere eisen ten aanzien van de instelling, benoeming en samenstelling van de examencommissie(s) door het bevoegd gezag. Met de wetwijziging is er tevens voor gekozen om de (nieuwe en bestaande) taken van en eisen aan de examencommissie op één plek in de WEB onder te brengen.

Dit rapport is een weerslag van de evaluatie van de wetwijziging die in de zomer en het najaar van 2023 is uitgevoerd. De evaluatie heeft ten doel te onderzoeken in hoeverre de wetwijziging heeft geleid tot een verbetering in het functioneren van examencommissies in het mbo en ten goede komt aan de kwaliteit van examineren.¹

Leeswijzer

In het vervolg van dit hoofdstuk schetsen we eerst enkele aspecten en de context van de wetwijziging, de beleidstheorie die ten grondslag ligt aan de wetwijziging, de onderzoeksvragen en de onderzoeksaanpak die is gebruikt om de evaluatie uit te voeren. In hoofdstuk 2, 3 en 4 worden de onderzoeksresultaten gepresenteerd. In het afsluitende vijfde hoofdstuk worden conclusies en aanbevelingen geformuleerd.

1.2 Examencommissies in het mbo

Onderzoek uit 2015 liet vooruitlopend op de wetwijziging zien dat de kracht van de examencommissie wordt bepaald door de mate waarin deze gelegitimeerd is, kwaliteitsbewust en onafhankelijk is gepositioneerd.² Examencommissies voelen zich gesteund door een duidelijke verdeling van taken en verantwoordelijkheden en dit draagt bij aan de legitimering van een examencommissie. Kwaliteitsbewustzijn zou vergroot kunnen worden door het creëren van transparantie door het systematisch evalueren van procedures en resultaten. Deze laatste constatering sluit aan op het met de wetwijziging ingevoerde jaarlijkse verslag over de examenkwaliteit dat de examencommissie uitbrengt aan het bevoegd gezag.

---

1 Naast de aanscherping van de WEB gericht op de examencommissies, zijn ook afspraken voor valide exameninstrumenten gemaakt gericht op het verbeteren van de kwaliteit van de examinering. Deze afspraken zijn apart geëvalueerd.

2 Vink, R. & Willemsse, P. (2015). *De kracht van de examencommissie. Kritische succesfactoren*. Tilburg: IVA Onderwijs.

Een ander belangrijk aspect dat in de wetwijziging is aangepakt is de onafhankelijke positie van de examencommissie in de onderwijsorganisatie. In het aanvankelijke wetsvoorstel was bepaald dat leden van het bevoegd gezag en personen die anderszins financiële verantwoordelijkheid dragen binnen de instelling niet worden benoemd tot lid van de examencommissie. In examencommissies met managers in de gelederen kunnen zich integriteitsvraagstukken voordoen.³ Het risico bestaat dat ze vanuit hun financiële verantwoordelijkheid met een dubbele pet in de examencommissie zitten. In het onderzoek van Bontius e.a. wordt de kracht van varianten met en zonder managers geschetst en wordt duidelijk dat ook een examencommissie met deelname van een manager voordelen kan hebben, bijvoorbeeld omdat een manager meer in de positie is om sturing te geven aan het examenproces. Mede naar aanleiding van deze onderzoeken is na de internetconsultatie het wetsvoorstel aangepast met de mogelijkheid dat personen die financiële verantwoordelijkheid dragen (niet zijnde het bevoegd gezag) lid van de examencommissie worden, als er regels worden opgesteld ter voorkoming van belangenverstrengeling.

Via een amendement op het wetsvoorstel is verder toegevoegd dat ten minste één lid van de examencommissie afkomstig moet zijn uit de beroepspraktijk, voor zover hierin niet wordt voorzien door het lid dat afkomstig is van buiten de opleiding of groep van opleidingen waarvoor de examencommissie is ingesteld.

De wetwijziging is geland in een context waarin veel in beweging is. Kaders en regelgeving rondom examinering veranderen steeds, zoals de invoering van de herziene kwalificatiestructuur en verandering in het toezicht. Dit maakt het voor mbo-instellingen niet altijd gemakkelijk om consistent beleid te voeren. Mede door de herziening van de kwalificatiestructuur werd een steeds groter deel van de examens afgenomen in de praktijk⁴, met complexere examenvormen tot gevolg, zoals proeven van bekwaamheid en portfolio's. Het onderwijs werd nog maar enkele jaren na aanscherping van de wet geconfronteerd met de coronapandemie. De examencommissies speelden een belangrijke rol in het omgaan met de coronamaatregelen op de mbo-instellingen.⁵ En ondertussen is er in het mbo een beweging gaande richting maatwerk, flexibele leerroutes, gepersonaliseerd leren en verdere versterking van de praktijkcomponent. Tot slot zijn in de afgelopen jaren de mbo-certificaten, de mbo-verklaring en de praktijkverklaring ingevoerd.

De huidige wijzen van examinering sluiten niet altijd goed aan op deze onderwijsvernieuwingen.⁶ Innovatieve opleidingsteams hebben de behoefte om de diplomabeslissing anders te kunnen verantwoorden door meer informatie uit het onderwijs te betrekken bij de diplomabeslissing, te examineren verspreid over de opleiding en leeruitkomsten van buiten het onderwijs te valideren. Het lerend netwerk 'Anders verantwoorden diplomabesluit' dat in maart 2021 is gestart en recentelijk hernoemd naar Lerend kwalificeren ondersteunt mbo-instellingen bij deze ontwikkelingen. Hierin zijn 14 onderwijsteams aan de slag gegaan met het uitwerken en in praktijk brengen van nieuwe manieren van het verantwoorden van de diplomabeslissing. Het nieuwe onderzoekskader van de inspectie dat vanaf augustus 2021 geldt, biedt de benodigde ruimte voor flexibiliteit en maatwerk. Het kwaliteitsgebied Examinering en Diplomerings is vervangen door het kwaliteitsgebied Borging en Afsluiting.⁷ Hierin is het mogelijk gemaakt voor de teams om op basis van andersoortige

---

3 Bontius, I, Van Brussel, M. en Van Velzen, T. i.s.m. het netwerk examinering mbo. (2014). *Een examencommissie met of zonder manager?* Den Bosch: Cinop.

4 Willemse, P. & Lafeber, N. (2022). *Examinering in het MBO. Een historische schets*. Tilburg: IVA Onderwijs.

5 Inspectie van het onderwijs (2020). *COVID-19 monitor middelbaar beroepsonderwijs publicatie 2*

6 Willemse, P. & Neut, I. van der (2020). *Anders verantwoorden van de diplomabeslissing in het mbo*. Tilburg: IVA Onderwijs.

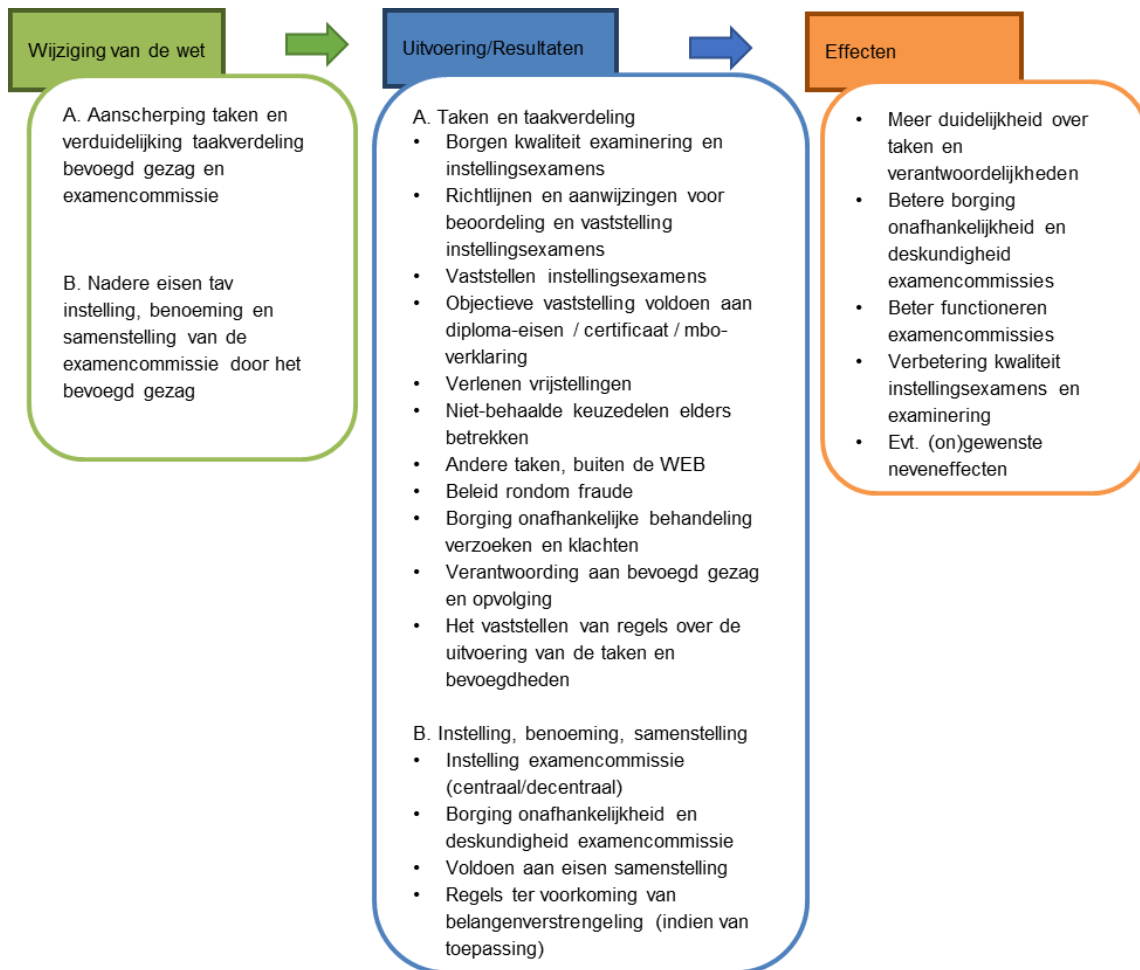
7 <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/onderzoekskaders/documenten/publicaties/2021/07/01/onderzoekskader-2021-middelbaar-beroepsonderwijs>

bewijsstukken vast te stellen of een student aan de kwalificatie-eisen voldoet. Maar ook de traditionele manier van examineren past nog steeds in dit kader. Een belangrijk thema in deze ontwikkeling van 'lerend kwalificeren' is de rol en taakuitvoering van de examencommissies.

1.3 Beleidsstheorie

Als hulpmiddel om de onderzoeksvragen te beantwoorden, is de beleidstheorie (of interventielogica) expliciet gemaakt zodat de verschillende stappen en onderlinge samenhang daartussen helder worden. Figuur 1.1 geeft een schematische weergave van de beleidstheorie.

Figuur 1.1 – Beleidstheorie evaluatie wetwijziging examencommissies mbo

Het onvoldoende functioneren van de examencommissies werd volgens de inspectie veroorzaakt door a) het niet goed uitvoeren van hun taken b) onduidelijkheid over taken en verantwoordelijkheden en c) onvoldoende borging van de onafhankelijke positie van de examencommissies. Om het functioneren te verbeteren zijn op de laatste twee aspecten wijzigingen aangebracht in de WEB. De wetwijziging is in grote lijnen links in de figuur opgenomen. Deze moet leiden tot uitvoering op specifieke onderdelen zoals geformuleerd in de wetwijziging, zie het middelste blok.

Helemaal rechts staat aangegeven tot welke effecten de uitvoering van de wet moet leiden. De verbetering van het functioneren van de examencommissies moet uiteindelijk ten goede komen aan de kwaliteit van de examinering. De behaalde resultaten en effecten geven tezamen een beeld van de doeltreffendheid van de wetswijziging.

1.4 Onderzoeksvragen

De evaluatie heeft tot doel de doeltreffendheid en effecten in beeld te brengen van de aangescherpte eisen omtrent examencommissies die per 1 augustus 2017 in de WEB zijn opgenomen.

Om dit doel te bereiken is het nodig om inzicht te krijgen:

- In de wijze waarop instellingen uitvoering geven aan de wetswijziging en hoe zich dit verhoudt tot de situatie ervoor;
- In de mate waarin het functioneren van examencommissies is veranderd als gevolg van deze wetswijziging;
- In de mate waarin de wetswijziging invloed heeft op de kwaliteit van examinering.

De evaluatie moet daarnaast concrete en toekomstgerichte aanbevelingen opleveren voor het ministerie van OCW ter verbetering van de doeltreffendheid en kwaliteit van examineren.

De hoofdvraag van de evaluatie luidt: *In hoeverre hebben de aangescherpte wettelijke eisen voor examencommissies in het mbo, die sinds 1 augustus 2017 gelden, geleid tot een verbetering in het functioneren van examencommissies en in hoeverre komt dit ten goede aan de kwaliteit van examineren?*

1.5 Onderzoeksaanpak

De onderzoeksaanpak bestond uit de volgende onderdelen:

1. Voorbereidende literatuurstudie
2. Websearch examencommissies mbo
3. Interviews met experts
4. Enquête onder examencommissies en beleidsmedewerkers examinering
5. Casestudies: documentenanalyse en interviews
6. Expertbijeenkomst

Voorbereidende literatuurstudie

Bij aanvang van het onderzoek zijn relevante rapporten en overige documenten bestudeerd, als input voor de enquêtes en de casestudies.

Websearch examencommissies mbo

Eveneens bij aanvang van het onderzoek is een eerste verkennende websearch gedaan naar informatie over de examencommissies op de websites en in de jaarverslagen van de mbo-instellingen. Hiermee werd onder andere een eerste beeld verkregen van het voorkomen van verschillende structuren van examencommissies (centraal, decentraal, adviserende organen op het gebied van examens).

Interviews met experts

Aanvullend op de literatuurstudie is met enkele experts gesproken over onder andere de achtergronden van de wetswijziging en hun beelden van de uitwerking hiervan op de examencommissies en examenkwaliteit in het mbo. De interviews zijn met name gebruikt om meer begrip te krijgen van het onderzoeksthema. Deze kennis is gebruikt bij het opstellen van de vragenlijsten en de interviewleidraden voor de casestudies.

Enquêtes onder beleidsmedewerkers examinering en examencommissies

In samenspraak met de opdrachtgever en begeleidingscommissie zijn twee enquêtes ontwikkeld, voor zowel het bekostigd als niet-bekostigd mbo: een voor beleidsmedewerkers met het thema examinering in de portefeuille en een voor voorzitters van examencommissies.

De beleidsmedewerkers waren bekend via het Kennispunt mbo Onderwijs en Examinering en het Netwerk Examinering. Er zijn in totaal 85 personen uitgenodigd voor deelname aan de enquête voor beleidsmedewerkers. Dit zijn medewerkers van alle 57 bekostigde mbo-instellingen en een steekproef van 28 niet-bekostigde instellingen die onderwijs in het mbo aanbieden. 61 respondenten (vertegenwoordigers van 61 mbo-instellingen; 40 bekostigde en 21 niet-bekostigde mbo-instellingen) hebben deelgenomen, een respons van 72%. Bij elke tabel in het rapport is het aantal respondenten (N) opgenomen. Er is wat variatie in de N omdat sommige respondenten de vragenlijst niet volledig hebben ingevuld.

Er bestaat landelijk geen overzicht van examencommissies mbo en hun leden. Aantallen examencommissies en ledental is dan ook niet bekend. Vanwege het ontbreken van dit landelijk overzicht is aan de beleidsmedewerkers gevraagd of zij de e-mailadressen van voorzitters van examencommissies van hun mbo-instellingen met de onderzoekers wilden delen. In totaal hebben de onderzoekers e-mailadressen van 221 voorzitters examencommissies ontvangen. Zij hebben de enquête voor examencommissies ontvangen. In totaal hebben 115 respondenten van 56 verschillende mbo-instellingen (40 bekostigde en 16 niet-bekostigde) deelgenomen, een respons van 52%. In de meeste gevallen ging het om de voorzitter, ongeveer 10% betrof secretarissen en enkelen waren regulier lid of anders betrokken bij de examencommissie.

Omdat het aantal respondenten vanuit de examencommissies per mbo-instelling sterk varieerde, is ervoor gekozen om de resultaten te wegen. Op deze manier weegt elke mbo-instelling (onafhankelijk van het aantal respondenten en/of examencommissies per mbo-instelling) even zwaar mee in de gepresenteerde resultaten van de enquête onder examencommissies. We tonen in de tabellen en figuren daarbij steeds de ongewogen N, het werkelijke aantal respondenten.

Casestudies: documentenanalyse en interviews

Er zijn casestudies gehouden bij zes mbo-instellingen: vier bekostigde en twee niet-bekostigde instellingen. Bij de selectie van deze instellingen is tevens gekeken naar variatie in type instelling (roc-beroepscollege), omvang, geografische spreiding en variatie in de structuur van de examencommissies (centraal, decentraal, adviesorgaan) en wel/geen deelname aan het netwerk 'Anders verantwoord van de diplomabeslissing'. In totaal zijn 19 gesprekken gevoerd met één of twee deelnemers per gesprek. Er is gesproken met bestuurders en directeurs, examencommissies (veelal de voorzitter samen met de secretaris of een lid) en onderwijsteammanagers.

Expertbijeenkomst

De voorlopige resultaten van het onderzoek zijn in een notitie gevat en besproken met een zestal experts in een expertbijeenkomst. De experts waren afkomstig van de Inspectie van het Onderwijs, MBO Raad, NRTO en drie mbo-instellingen. De expertmeeting is met name ingezet om te

toetsen in hoeverre de voorlopige onderzoeksresultaten herkenbaar waren voor de experts, of zij zaken misten en om eventuele aanbevelingen te bespreken.

De uitkomsten van de twee enquêtes, de casestudies en de expertmeeting laten een inhoudelijk consistent beeld zien.

1.6 Rapportage

De resultaten van de enquêtes en de interviews geven de inschattingen weer van de respondenten, in dit geval beleidsmedewerkers examinering van de mbo-instellingen en voorzitters van examencommissies. De antwoorden die zij geven zijn met andere woorden zelfrapportage.

Om de leesbaarheid van het rapport te bevorderen, nemen we als vertrekpunt de uitkomsten van de enquête onder beleidsmedewerkers examinering van de mbo-instellingen omdat de beleidsmedewerkers examinering een brede scope hebben, over de gehele mbo-instelling. We hebben deze uitkomsten steeds vergeleken met die van de enquête onder voorzitters van examencommissies. Over de gehele linie zien we een hoge mate van consistentie in de uitkomsten van de beide enquêtes. We benoemen het in de hoofdstukken als er opvallende verschillen zijn tussen de uitkomsten van de enquête onder de beleidsmedewerkers examinering en de enquête onder de voorzitters van examencommissies. De uitkomsten van de enquête onder de voorzitters van examencommissies zijn in de vorm van tabellen opgenomen in bijlage 1 van dit rapport. De casestudies voegen verdieping toe aan de uitkomsten van de enquêtes. Waar relevant worden voorbeelden of situaties uit de casestudies gebruikt om uitkomsten verder te duiden.

Waar we in deze notitie de term 'mbo-instellingen' gebruiken, bedoelen we daarmee de bekostigde roc's en beroepscolleges én de niet-bekostigde instellingen die (ook) erkende mbo-opleidingen verzorgen (NBI's). Waar relevante verschillen zijn geconstateerd tussen bekostigde en niet-bekostigde instellingen worden deze benoemd. De tabellen zijn in bijlage 2 van het rapport opgenomen.

De term 'wetswijziging' verwijst naar de wetswijziging 'Aanscherping eisen aan examencommissies in het mbo'.

2 Eisen instelling en samenstelling examencommissies

De wetswijziging stelt nadere eisen ten aanzien van de instelling, benoeming en samenstelling van de examencommissie(s). In dit hoofdstuk gaan we na welke impact op de examenorganisatie en op het functioneren van examencommissies de mbo-instellingen hebben ervaren. Daarbij gaat het zowel om de vraag hoe zij aankijken tegen de huidige naleving van deze eisen als om de vraag in hoeverre dit is veranderd in vergelijking met de situatie voorafgaand aan de wetswijziging. We bespreken in dit hoofdstuk achtereenvolgens:

- (veranderingen in) de structuur van de examenorganisatie, in het bijzonder de examencommissies;
- de samenstelling van de examencommissies;
- de onafhankelijkheid en deskundigheid van de examencommissies.

2.1 Structuur van de examencommissies

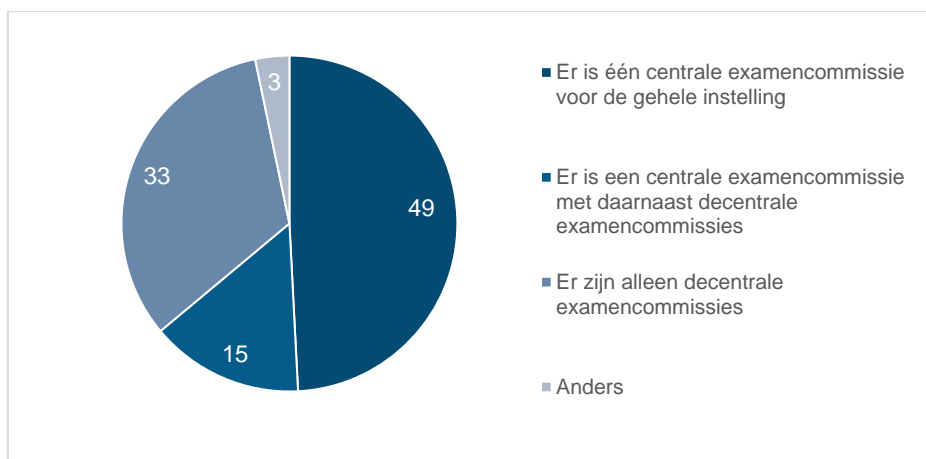
Het bevoegd gezag van mbo-instellingen kan besluiten om één centrale examencommissie en/of verschillende decentrale examencommissies in te stellen waarbij de taken worden verdeeld over die commissies. De wettelijke eisen met betrekking tot instelling, samenstelling en benoeming van de leden van de examencommissie gelden zowel voor de centrale examencommissie als voor de decentrale examencommissies. De examenorganisatie als geheel bestaat uit meer dan alleen de examencommissies, zoals de examenbureaus die de administratie rondom de examinering verzorgen, docenten met specifieke taken op het gebied van de uitvoering van examinering en mogelijk adviserende organen zoals een examenraad. In deze evaluatie ligt de focus op het functioneren van de examencommissies.

De enquête onder beleidsmedewerkers examinering van de mbo-instellingen wijst uit dat mbo-instellingen inderdaad uiteenlopende keuzes maken ten aanzien van de structuur en het aantal examencommissies. Ongeveer de helft van de responderende mbo-instellingen (N=61) heeft één centrale examencommissie voor de gehele instelling. Een derde heeft alleen decentrale examencommissies en 15 procent heeft zowel een centrale examencommissie als decentrale examencommissies (Figuur 2.1). Uit de toelichtingen bij het antwoord 'Anders' leiden we af dat het hier ook om centrale of decentrale examencommissies gaat, maar de respondenten hier een iets specifiekere interpretatie aan hebben gegeven, zoals een centrale examencommissie voor de sector mbo, of decentrale examencommissies voor verschillende domeinen of colleges.

Het aantal decentrale examencommissies per mbo-instelling loopt uiteen van 2 tot 21. De decentrale examencommissies zijn overwegend georganiseerd op basis van sector/opleidingscluster (72%). In de overige mbo-instellingen zijn ze georganiseerd op basis van locatie (10%) of andere criteria, zoals een combinatie van sector/opleidingscluster en doelgroep (met name vavo).

Figuur 2.1 – Structuur van de examencommissies (N=61)

De keuze voor één centrale examencommissie of meerdere decentrale commissies, of een combinatie ervan, hangt samen met de omvang van de instelling. Zo hebben de meeste (relatief kleine) beroepscolleges en de grote meerderheid (81%) van de niet-bekostigde instellingen (NBI's) één centrale examencommissie voor de gehele instelling. Ongeveer driekwart van de ROC's heeft juist alleen decentrale examencommissies, de overige ROC's hebben één centrale examencommissie (11%) of een combinatie van een centrale en decentrale commissies (15%).

In de enquêtes is de tweeledige vraag gesteld of de structuur van de examencommissies sinds 2017 is gewijzigd en in hoeverre de wetswijziging van invloed is geweest op deze wijziging. Bij 64% van de mbo-instellingen is volgens opgave van de beleidsmedewerkers examinering de structuur van de examencommissies sinds 2017 gewijzigd. In bekostigde instellingen is dit vaker (74%) het geval dan in NBI's (45%). Uit de toelichtingen bij de antwoorden blijkt dat het in de meeste mbo-instellingen gaat om het verminderen van het aantal decentrale examencommissies of het overstappen van decentrale examencommissies naar een centrale examencommissie. Een omgekeerde beweging komt ook voor, zij het bij uitzondering. Onderstaande citaten illustreren een mogelijke verklaring voor een beweging naar minder examencommissies. De aangescherpte eisen aan de examencommissies maken het examencommissielidmaatschap tot een taak die je er 'niet zomaar bij doet'. Het vraagt een grotere tijdsinvestering en professionalisering van de leden.

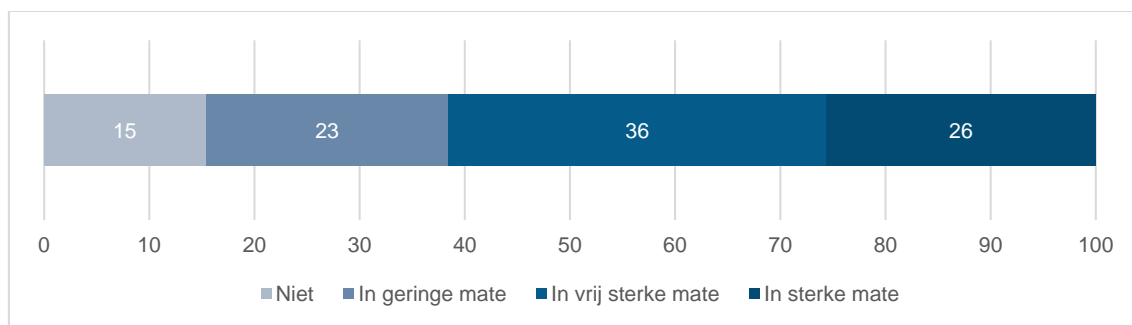
“Er zijn examencommissies samengevoegd, waardoor we nu nog acht examencommissies hebben (eerder twaalf). De meeste examencommissies hebben hierdoor een grotere omvang waardoor vaak de voorzitter en de secretaris meer uren hebben om borgingsactiviteiten uit te voeren welke de kwaliteit van examinering verhogen.”
(Beleidsmedewerker, bekostigde mbo-instelling)

“Door de rollen beter te benoemen wordt het examencommissielidmaatschap ook niet meer verplicht corvee maar krijg je mensen bij wie dat past. Dan zet je aan die voorwaardelijke kant al stappen naar kwaliteitsverbetering. Het wordt een soort specialisme. Je wordt als examencommissie ook een volwaardig gesprekspartner voor de ondersteunende diensten. Bij een specialisme hoort ook scholing. Dat dien we door georganiseerde scholing en informele scholing.”
(Bestuurder, bekostigde mbo-instelling)

In de meeste mbo-instellingen (62%, zie figuur 2.2) heeft de wetswijziging een (vrij) grote rol gespeeld bij de veranderingen in de examenorganisatie. Bij de bekostigde instellingen is deze invloed groter (70%) dan in de NBI's (33%). De interviews en open vragen in de enquête maken duidelijk dat het in veel mbo-instellingen moeilijk is de invloed van de wetswijziging te isoleren van andere motieven om de examenorganisatie te wijzigen. Zo ervoer een deel van de instellingen al vóór de invoering van de wet de wens om – bijvoorbeeld vanwege het streven naar meer uniformiteit in de examinering, het vergroten van de onafhankelijkheid of het verhogen van de vereiste professionaliteit van examencommissies – het aantal decentrale examencommissies terug te brengen of over te gaan op een centrale examencommissie. Externe factoren, zoals de nieuwe wettelijke eisen en ook onderzoek door de inspectie, vielen samen met eigen motieven of vergrootten de urgentie om wijzigingen door te voeren.

Figuur 2.2 – In hoeverre heeft de aanscherping van de eisen aan de examencommissie invloed gehad op deze wijziging van de structuur van examencommissies? (%; N=61)

2.2 Samenstelling van de examencommissies

De wet stelt eisen aan de samenstelling van examencommissies om de onafhankelijkheid te borgen en belangenverstrengeling tegen te gaan. In tabel 2.1 is een aantal van deze eisen opgenomen. De tabel laat zien dat volgens opgave van de beleidsadviseurs examinering in de grote meerderheid van de examencommissies aan de wettelijke eisen over de samenstelling wordt voldaan. Dit wordt bevestigd door de voorzitters van de examencommissies (zie Bijlage 1).

In vrijwel alle examencommissies zit minimaal één docent van de opleiding(en) waar de examencommissie over gaat. Ook kennen nagenoeg alle commissies minimaal één lid van buiten die opleiding(en). Dat externe lid is in een deel van de examencommissies tevens de voorzitter. Hiervoor wordt vaak gekozen om de onafhankelijkheid van de examencommissie te borgen. Uit de interviews blijkt dat soms wordt verondersteld dat een externe voorzitter een wettelijke vereiste is.

In veruit de meeste examencommissies heeft minimaal één lid uit de beroepspraktijk zitting. Met name als in de instelling meerdere (decentrale) examencommissies zijn ingesteld, is het minder vanzelfsprekend dat al deze commissies een lid uit de beroepspraktijk kennen: in 58 procent van de instellingen is dit het geval, tegen 93 procent bij instellingen met één examencommissie. Dit verschil kunnen we doortrekken naar het onderscheid tussen bekostigde en niet-bekostigde instellingen. In bekostigde instellingen, waar relatief vaak meerdere examencommissies zijn ingesteld, zien we minder vaak dat in alle commissies externe leden uit de beroepspraktijk zijn vertegenwoordigd (68%) dan in NBI's (90%) die overwegend één examencommissie hebben voor de gehele instelling. Uit de toelichtingen in de enquête blijkt dat vacatures als reden worden

opgevoerd voor het ontbreken van een extern lid uit de beroepspraktijk. Het werven van deze leden wordt deels als moeilijk ervaren, en ook lijkt bij de examencommissies de intrinsieke motivatie om het externe lid uit de beroepspraktijk toe te voegen niet altijd even groot. "Het extern lid vanuit de beroepspraktijk is op dit moment vacant. Vanuit de beroepspraktijk is weinig animo voor deze functie. Vraag is of deze functie meerwaarde heeft voor het goed functioneren van de examencommissie". Verderop in deze paragraaf beschrijven we de ervaringen die mbo-instellingen hebben opgedaan met het lid uit de beroepspraktijk.

In ongeveer een kwart van de mbo-instellingen zit in minstens een deel van de examencommissies iemand die financiële verantwoordelijkheid draagt. Dit is niet verboden maar een vereiste hierbij is dat er regels zijn opgesteld om belangenverstrengeling bij de toebedeling en uitvoering van taken te voorkomen. In een op de tien mbo-instellingen hebben examencommissies volgens de beleidsadviseurs examinering geen regels opgesteld om belangenverstrengeling bij de toebedeling en uitvoering van taken te voorkomen. Een ongeveer even grote groep respondenten weet niet in hoeverre dit het geval is. Nadere analyse laat zien dat de beleidsadviseurs examinering die aangeven dat in (een deel van de) examencommissies wel iemand met financiële verantwoordelijkheid zit, ook aangeven dat de examencommissies hiervoor regels hebben opgesteld die in de praktijk door vrijwel alle examencommissies worden nageleefd. Twee citaten uit de enquêtes:

"De directeur is geen lid van de examencommissie, maar sluit aan als betrokkene. Voorheen was hij wel lid, dit is gewijzigd om de onafhankelijkheid te borgen".
(Beleidsmedewerker, bekostigde mbo-instelling)

"De examencommissie maakt een verschil tussen leden en betrokkenen. Leden mogen deelnemen aan de besluitvorming, betrokkenen niet. Betrokkenen zijn o.a. aangesloten om zo de verbinding met de onderwijsteam te versterken en om direct de hoogte te blijven van de onderzoeksresultaten van de examencommissie".
(Examencommissie, bekostigde mbo-instelling)

Een andere regel die meerdere malen is genoemd om te voorkomen dat 'de slager zijn eigen vlees keurt' is dat examencommissieleden geen diplomabesluit nemen voor de opleidingen van het team waar ze uit komen.

Tabel 2.1 - Samenstelling van de examencommissies (N=61)

	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging?		
	ja, bij alle examencommissies	ja, bij een deel van de examencommissies	nee	weet niet	ja	nee	weet niet
Heeft in de examencommissies minimaal één lid van buiten de opleiding(en) zitting?	95%	5%	0%	0%	39%	51%	10%
Heeft in de examencommissies minimaal één docent uit de opleiding(en) zitting?	98%	0%	2%	0%	21%	69%	10%
Heeft in de examencommissies minimaal één lid uit de beroepspraktijk zitting?	75%	18%	5%	2%	38%	49%	13%
Heeft in de examencommissies iemand zitting die financiële verantwoordelijkheid draagt binnen de instelling?	15%	7%	75%	3%	39%	49%	11%
Hebben examencommissies regels opgesteld ter voorkoming van belangenverstrengeling bij de toebedeling en uitvoering van taken?	75%	0%	11%	13%	41%	36%	23%
Zo ja, worden deze regels in de praktijk nageleefd?	93%	2%	0%	4%	41%	35%	24%

In Tabel 2.1 en volgende tabellen in hoofdstuk 2 en 3 worden steeds de resultaten weergegeven van twee typen vragen: eerst de vraag naar de huidige situatie van de examencommissies wat betreft het voldoen aan eisen en het uitvoeren van taken, gevolgd door de vraag of er sprake is geweest van een verandering in de situatie als gevolg van de wetswijziging. Bij de vraag naar verandering als gevolg van de wet wordt bedoeld op veranderingen door de wetswijziging die in de richting gaan van de bedoeling van de wetswijziging. De toelichtingen in de enquêtes en de interviews bevestigen dit.⁸

In bijna alle in tabel 2.1 weergegeven opzichten is volgens de beleidsadviseurs in ongeveer 40 procent van de mbo-instellingen de samenstelling van examencommissies veranderd onder invloed van de wetswijziging. Alleen voor de deelname van een docent uit de opleiding geldt dit minder, kennelijk maakte een docent ook vóór de wetswijziging doorgaans al deel uit van de commissie. Ook de naleving van regels omtrent het voorkomen van belangenverstrengeling is volgens ongeveer 40 procent van de mbo-instellingen veranderd onder invloed van de wetswijziging. Uit de toelichtingen in de enquête en de interviews is op te maken dat 'veranderd als gevolg van de wetswijziging' kan worden uitgelegd als veranderingen in de richting van de bedoeling van de wet. Concreet: vaker minimaal één lid van buiten de opleiding, een docent uit de opleiding en een lid uit de beroepspraktijk in de examencommissie en minder vaak een lid met financiële verantwoordelijkheid. Ook worden regels als gevolg van de wetswijziging beter nageleefd.

⁸ Nadere analyse van de vervolgvraag naar verandering door de wetswijziging laat zien dat percentages nauwelijks wijziging wanneer wordt geselecteerd op respondenten die de eerste vraag bevestigend hebben beantwoord. De antwoord categorieën 'nee' en 'weet niet' worden hier immers maar zeer beperkt gekozen. Dit geldt zowel voor tabel 2.1 als voor vergelijkbare tabellen in het vervolg van hoofdstuk 2 en 3.

De ervaren impact van de wetwijziging op de samenstelling van examencommissies verschilt tussen bekostigde instellingen en NBI's. Van de NBI's geeft in grote lijnen maar een op de tien aan dat de wet van invloed is geweest op de verschillende aspecten van de samenstelling, terwijl de helft van de bekostigde instellingen dit aangeeft. Dit beeld zien we ook specifiek bij het lid uit de beroepspraktijk. De meeste NBI's in de enquête hebben een lid uit de beroepspraktijk en bij de meeste (76%) was dit al het geval voor de wetwijziging. In hoofdstuk 5 gaan we in op mogelijke verklaringen van het verschil tussen de bekostigde instellingen en de NBI's.

De percentages in tabel 2.1 wijzen dus uit dat de invloed van de wet zich in ongeveer gelijke mate doet gelden voor alle onderscheiden aspecten van de samenstelling van de examencommissie. Uit de enquêtes en interviews komt wel naar voren dat de ervaren impact van de veranderingen het sterkst wordt ervaren ten aanzien van de rol van de manager met financiële verantwoordelijkheid. Het beeld van de situatie vóór 2017 dat uit de interviews naar voren komt is tweeledig. Enerzijds is het volgens respondenten niet zo dat managers door de bank genomen lid werden van een examencommissie (vaak als voorzitter) met als doel om de uitkomst van de examinering naar hun hand te zetten; het was eerder een uitvloeisel van de gevoelde verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van de examinering in hun team(s) en de behoefte hier grip op te krijgen. Anderzijds was het wel degelijk zo dat deze constructie ertoe kon bijdragen dat examencommissies in de verleiding kwamen om twijfelachtige of onwettelijke beslissingen te nemen. Voorbeelden van genoemde incidenten die hebben plaatsgevonden: een student die het examen heeft verprutst toch laten slagen omdat hij volgens het team en het stagebedrijf gedurende de opleiding heeft laten zien de vereiste competenties in huis te hebben. Of: een student 'alvast' zijn diploma geven hoewel dit formeel nog niet mag, zodat hij kan meetellen bij de formatie van het volgende studiejaar. De eisen ten aanzien van het lidmaatschap van managers en de regels om belangenverstremming te voorkomen vinden de meeste respondenten begrijpelijk en terecht. In hoofdstuk 4 gaan we verder in op de effecten van de aanscherping van de eisen aan de examencommissies op het functioneren van de examencommissies.

Ervaringen met het externe lid uit de beroepspraktijk

Iets meer dan de helft van de voorzitters van examencommissies (55%) geeft aan dat de leden uit de beroepspraktijk dezelfde taken vervullen als de andere examencommissieleden. Aan de overige 45 procent van de examencommissies is gevraagd welke taken het externe lid vooral uitvoert. Uit de antwoorden op deze open vraag komen twee taken bovendien die het meest worden genoemd:

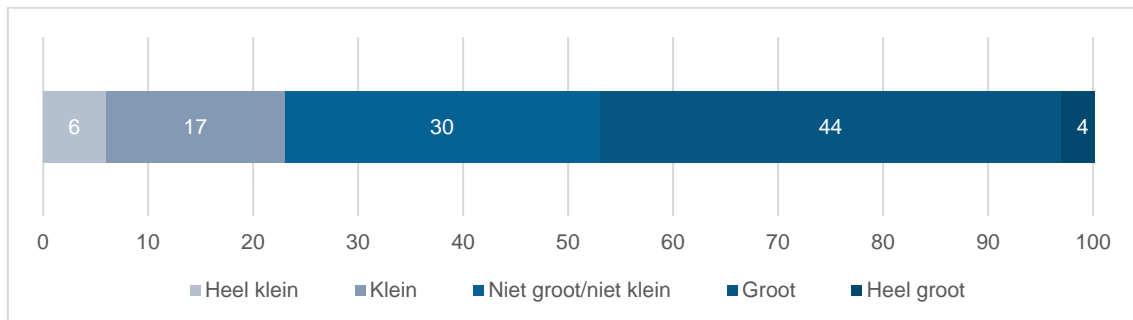
- Een adviserende rol, als een 'critical friend' of sparringpartner. Dit wordt in algemene zin genoemd, of meer specifiek: het vertegenwoordigen van het werkveld. Dan gaat het bijvoorbeeld om het afwegen van consequenties van beleid en keuzes voor het werkveld, het aankaarten van ontwikkelingen uit het bedrijfsleven, en van de kijk van het werkveld op examineren.
- Het aandachtsgebied examinering in de beroepspraktijk. Genoemde taken onder deze noemer zijn vooral het bijwonen van praktijkexamens en het controleren en bewaken van de kwaliteit en objectiviteit van de afname van examens in de praktijk.

Andere, beduidend minder vaak genoemde taken van het lid uit de beroepspraktijk zijn minder specifiek op het werkveld of de beroepspraktijk gericht, zoals het uitvoeren van steekproeven, kwaliteitsborging (PDCA-cyclus), advies naar aanleiding van het jaarverslag en/of jaarplan van de examencommissie, dossiercontrole, tekenen van diploma's. Enkele respondenten voegen toe dat het externe lid uit de beroepspraktijk niet bij elke bijeenkomst van de examencommissie aanwezig is, hetzij omdat dat voor het externe lid niet haalbaar is, hetzij omdat ervoor is gekozen om

het externe lid alleen uit te nodigen als er agendapunten zijn waar diens inbreng relevant en bruikbaar wordt geacht.

Aan de voorzitters van de examencommissies die een extern lid uit de beroepspraktijk in hun gelederen hebben, is gevraagd of toegevoegd waarde van het lid uit de beroepspraktijk ervaren. Ongeveer de helft van de voorzitters van examencommissies acht de toegevoegde waarde van het lid uit de beroepspraktijk groot, bijna een kwart ervaart weinig meerwaarde en de overige 30 procent zit tussen deze beide groepen in (zie figuur 2.3).

Figuur 2.3 – De toegevoegde waarde van het lid uit de beroepspraktijk aan de examencommissie (N=94, enquête voorzitters examencommissies)

De voorzitters van examencommissies van NBI's ervaren vaker een (vrij) grote meerwaarde van het lid uit de beroepspraktijk (64%) dan de voorzitters van examencommissies van bekostigde instellingen (42%). Dit verschil lijkt niet te worden verklaard door het feit dat de NBI's vaak alleen een centrale examencommissie hebben. Voorzitters van decentrale examencommissies (54%) ervaren juist wat vaker dan voorzitters van centrale examencommissies (42%) een (vrij) grote meerwaarde van dit externe lid.

Vertegenwoordigers van instellingen die meerwaarde van het externe lid uit de beroepspraktijk ervaren, wijzen daarbij vooral op twee zaken:

- Het externe lid zorgt voor een frisse blik en houdt de examencommissie scherp. Het externe lid kan onafhankelijk en kritisch opereren doordat hij of zij niet aan de mbo-instelling is verbonden.
- Meer in het bijzonder brengt het externe lid visie, kennis en advies vanuit het beroepenveld in de examencommissie. Dit draagt bij aan een brede en afgewogen blik in de examencommissie. Dit wordt des te meer van belang geacht omdat de examinering deels in de praktijk plaatsvindt; het externe lid draagt bij aan de borging van de kwaliteit van de beoordeling en de beoordelaars.

Respondenten uit de mbo-instellingen die weinig toegevoegde waarde ervaren van het externe lid uit de beroepspraktijk, dragen hiervoor vooral de volgende argumenten aan:

- Het externe lid heeft kennis van het eigen bedrijf, beroep of branche, terwijl de examencommissie over een breder spectrum van beroepen en opleidingen (deels het aanbod van de gehele instelling) gaat. Het externe lid vertegenwoordigt niet het hele beroepenveld. Dit argument speelt minder bij instellingen met een relatief beperkt opleidingsaanbod.
- Het externe lid staat te ver af van de instelling en/of heeft te weinig kennis van examinering. "Examinering is een complex gegeven. Voor iemand die niet in het onderwijs zit, is het erg moeilijk te snappen wat het allemaal inhoudt. Er worden casussen besproken die moeilijk te begrijpen zijn voor iemand van buiten het onderwijs".

- Praktische zaken zoals tijdgebrek bij het externe lid. Ook wordt door enkelen gesignaleerd dat het externe lid voor hun inbreng weinig terugkrijgt, dat maakt het moeilijker om (geschikte) leden te werven.

Overigens vinden sommige respondenten uit mbo-instellingen die de bijdrage van het externe lid uit de beroepspraktijk als waardevol ervaren, de wettelijke bepaling hierover toch ongewenst. Paragraaf 4.3 'knelpunten' gaan we hier nader op in.

2.3 Onafhankelijkheid en deskundigheid

Een belangrijk element van de wetswijziging dat betrekking heeft op de onafhankelijkheid van examencommissies is in de vorige paragraaf al aan de orde gekomen: de bepaling dat personen met financiële verantwoordelijkheid binnen de instelling geen lid kunnen zijn van examencommissies, tenzij regels zijn vastgesteld om belangenverstrengeling te voorkomen. Andere wettelijke bepalingen hebben betrekking op de rol van het bevoegd gezag bij het bewaken, toetsen en borgen van de onafhankelijkheid en deskundigheid van examencommissies. Tabel 2.2 laat zien dat beleidsadviseurs in grote meerderheid van mening zijn dat het bevoegd gezag deze taken inderdaad vervult. In een ongeveer derde van de mbo-instellingen wordt dit deels aan de wetswijziging toegeschreven. In bekostigde instellingen wordt vaker een invloed van de wetswijziging ervaren (variërend van 38 tot 49% per aspect in tabel 2.2) dan in NBI's (10-19%).

Tabel 2.2 – Onafhankelijkheid en deskundigheid van de examencommissies (N=60)

	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging?		
	ja, bij alle examencommissies	ja, bij een deel van de examencommissies	nee	weet niet	ja	nee	weet niet
Het bevoegd gezag benoemt leden van de examencommissies op basis van hun deskundigheid	95%	0%	2%	3%	35%	53%	12%
Het bevoegd gezag toetst de deskundigheid en onafhankelijkheid van nieuw te benoemen leden	80%	0%	7%	13%	33%	48%	18%
Het bevoegd gezag raadpleegt de examencommissies bij benoeming van nieuwe leden	88%	5%	3%	3%	35%	45%	20%
Het bevoegd gezag draagt er zorg voor dat het onafhankelijk en deskundig functioneren van de examencommissies voldoende wordt gewaarborgd	88%	0%	5%	7%	30%	52%	18%

Uit de toelichtingen en uit de interviews blijkt dat in de praktijk nieuwe leden vaak worden voorgedragen door de examencommissie, sectordirecteur of beleidsafdeling of advies aan hen wordt gevraagd door het CvB. De rol van het CvB is in een deel van de instellingen slechts formeel. Bij andere instellingen is het CvB nauwer betrokken bij de selectie van nieuwe leden. Onderstaande citaten geven van beide situaties voorbeelden, in het laatste citaat speelt ook een door de mbo-instelling ingestelde examenraad een rol. Enkele mbo-instellingen hebben zo'n - niet wettelijk

verplichte - examenraad ingesteld om op het niveau van de gehele instelling te adviseren over de beleidsontwikkeling en de kwaliteit van de borging van de examinering.

“De benoeming door CvB is bij ons slechts formeel. De toetsing van deskundigheid en onafhankelijkheid, alsmede het raadplegen van de examencommissie bij de benoeming, wordt in opdracht van het CvB door de centrale examencommissie uitgevoerd.”

(Beleidsmedewerker, bekostigde mbo-instelling)

“De onafhankelijkheid en deskundigheid van de voorzitter wordt getoetst in een gesprek met het CvB voorafgaand aan de aanstelling. Wat betreft de aanstelling van leden vraagt het CvB advies van de examencommissie en ze vragen bijvoorbeeld certificaten op. Bij nieuwe leden wordt vervolgens gekeken wat nodig is qua scholing. Het is een soort interne sollicitatieprocedure”.

(Examencommissie, bekostigde mbo-instelling)

“De examenraad heeft een adviserende rol bij wijzigingen in de examencommissies. De voorzitter van de examencommissie moet een format invullen voor nieuwe leden, met vragen over de deskundigheid inclusief onderbouwing. Toetsing daarvan ligt bij de examenraad. Die stuurt eventueel een aanvraag terug als de onderbouwing te mager is. Dan geeft de examenraad een advies aan het CvB die dat wel of niet overneemt. De examenraad toetst alleen op basis van het ingevulde format. De verdere toetsing is aan de examencommissie zelf. Maar het is geen vinklijstje. Recent zijn twee examencommissies gevraagd om meer informatie over de geschiktheid van aangedragen leden”.

(Examenraad, bekostigde mbo-instelling)

In diverse gesprekken en open vragen in de enquêtes wordt opgemerkt dat toetsing van deskundigheid vooraf slechts beperkt mogelijk is. Deskundigheid wordt opgebouwd zodra iemand lid wordt van de examencommissie, door het volgen van scholing en door het functioneren als commissielid. Toetsing gaat meer over geschiktheid.

De enquêtes en interviews wijzen uit dat in de mbo-instellingen op het gebied van examinering een professionaliseringsslag heeft plaatsgevonden. Op de eerste plaats bij de examencommissies zelf.

“Alle examencommissieleden zijn getraind, en zijn zo beter voorbereid op hun taak. Het is niet meer een taak erbij, maar leden worden beter gefaciliteerd om hun taak uit te voeren. Voor voorzitters en secretarissen van grotere sectoren is het een volledige baan, zij hebben regelmatig overleg met elkaar wat de hele examenorganisatie steeds professioneler maakt”.

(Beleidsmedewerker, bekostigde mbo-instelling)

“Het beter functioneren van de examencommissie is vooral het gevolg van het professionaliseren van alle betrokkenen bij de examencommissies en examinering. De wetswijziging was daarvoor een goede aanleiding”.

(Beleidsmedewerker, NBI).

“De examencommissies bij [de mbo-instelling] hebben afgelopen jaren een mooie ontwikkeling doorgemaakt. Ze handelen professioneler, zijn beter in hun rol gekomen, zijn deskundiger geworden en hebben hun positie versterkt”.

(Beleidsmedewerker, bekostigde mbo-instelling)

De deskundigheidsbevordering gebeurt op uiteenlopende manieren, zoals scholing van (nieuwe) leden, thematische scholing. Ook het creëren van regelmatige momenten om ervaringen uit te wisselen draagt bij aan professionalisering.

“Eens in de acht weken is er een ervaringscafé voor leden van de examencommissie. Die zijn meestal onder leiding van het extern lid van de examenraad en een onderwijskundig adviseur. De leden kunnen op elkaar reageren. Dan krijg je meerdere zienswijzen en dan het gesprek daarover te voeren”.

(Examenraad, bekostigde mbo-instelling)

De professionaliteit heeft bij een aantal examencommissie een impuls gekregen door het aantrekken van een externe voorzitter (bijvoorbeeld uit het beroepenveld of van een andere mbo-instelling). Professionaliteit wordt ook steeds urgenter door externe ontwikkelingen. Lerend kwalificeren wordt daarbij het vaakst genoemd, maar niet als enige ontwikkeling.

“De toenemende jurisdisering van de samenleving, de toenemende ingewikkeldheid van (generaties van) kwalificatiedossiers en wijzigingen hierin, bijvoorbeeld m.b.t. de keuzedelen - samengevat: de toename van ingewikkelde regelgeving door de overheid in het MBO - vraagt om professionele commissies”.

(Examencommissie, bekostigde mbo-instelling)

3 Aanscherping taken en verantwoordelijkheden

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we in op het tweede aspect van de wetswijziging, namelijk de aanscherping en verduidelijking van de taken en verantwoordelijkheden van de examencommissies. We gaan na welke impact op de examenorganisatie en op het functioneren van examencommissies de mbo-instellingen hebben ervaren. Daarbij gaat het zowel om de vraag in hoeverre deze wettelijke taken en bevoegdheden zijn vastgelegd in regels en richtlijnen, deze volgens de beleidsmedewerkers en examencommissies worden uitgevoerd en in hoeverre dit volgens hen is veranderd in vergelijking met de situatie voorafgaand aan de wetswijziging.

We bespreken dit in het vervolg van het hoofdstuk aan de hand van de volgende indeling:

- Wettelijke taken kwaliteitsborging (incl. jaarlijks verslag van de examencommissie(s))
- Beoordeling en vaststelling instellingsexamens
- Diplomerings
- Vrijstellingen (incl. keuzedelen)
- Onregelmatigheden en fraude
- Scheiding tussen borgen en zorgen
- Overige taken

3.2 Wettelijke taken kwaliteitsborging

De beleidsmedewerkers examinering van de mbo-instellingen geven veelal aan dat de examencommissies voldoen aan de in de enquête bevraagde wettelijke borgingstaken: ze hebben zicht op de kwaliteit van de exameninstrumenten en -processen, het voldoen aan de standaarden voor examenkwaliteit, diplomering en brengen jaarlijks het wettelijk verplichte verslag uit (Tabel 3.1). Veelal zijn er regels opgesteld om instellingsexamens te beoordelen en vast te stellen en worden deze, indien aanwezig, nageleefd. Tot slot bewaken veel examencommissies volgens de beleidsmedewerkers of verbetermaatregelen het gewenste effect hebben maar gebeurt dit nog niet bij alle examencommissies. Vooral de examencommissievoorzitters van bekostigde mbo-instellingen vinden dit relatief vaak nog onvoldoende (29%, niet in tabel).

Tabel 3.1 – Wettelijke borgingstaken van de examencommissies, volgens beleidsadviseurs (N=59)

	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging?		
	ja, bij alle examencommissies	ja, bij een deel van de examencommissies	nee	weet niet	ja	nee	weet niet
Hebben examencommissies zicht op de kwaliteit van de exameninstrumenten?	90%	10%	0%	0%	44%	42%	14%
Hebben examencommissies zicht op de kwaliteit van de examenprocessen?	86%	10%	3%	0%	37%	46%	17%
Hebben examencommissies zicht op de kwaliteit van de diplomering?	93%	5%	2%	0%	34%	51%	15%
Hebben examencommissies zicht op de vraag of is voldaan aan de standaarden voor examenkwaliteit?	83%	10%	3%	3%	41%	39%	20%
Doen examencommissies jaarlijks verslag van haar werkzaamheden en van de examenkwaliteit per opleiding?	95%	2%	2%	2%	34%	51%	15%
Bewaken examencommissies of evt. verbetermaatregelen het gewenste effect hebben?	81%	8%	5%	5%	37%	42%	20%
Hebben examencommissies richtlijnen en aanwijzingen vastgesteld om instellingsexamens te beoordelen en vast te stellen?	80%	8%	5%	7%	31%	41%	29%
Zo ja, worden deze richtlijnen en aanwijzingen in de praktijk nageleefd?	83%	8%	4%	6%	31%	44%	25%

Bij ongeveer een derde van de mbo-instellingen is de naleving van de wettelijke borgingstaken volgens de beleidsmedewerkers veranderd door de aanscherping van de wettelijke eisen. In de toelichtingen in de enquête en de casestudies worden veelal de – als gevolg van de wetswijziging – veranderde werkwijzen beschreven en laten deze zien dat benoemde veranderingen positief worden geïdentificeerd.

Over het geheel gezien reageren de beleidsmedewerkers van de NBI's hierin iets terughoudender, maar de verschillen zijn niet erg groot (Bijlage 2).

Aanvullend komt uit de enquêtes en de casestudies komt naar voren dat er sprake is van een ontwikkelproces, wat betreft de uitvoering van de borgende taken. Ook voor de wetswijziging hadden de examencommissies naar eigen zeggen wel zicht op kwaliteit maar dat is veelal de afgelopen jaren toegenomen door onder meer professionalisering (scholing, meer tijd in de jaartaak van examencommissieleden) en verbetering van interne processen. Onderstaande citaten geven een beeld van de ontwikkelingen die momenteel nog gaande zijn.

“Alle locatie-examencommissies voeren het toezicht uit. Omdat dit werk in uitvoering is, neemt dit zicht elk jaar toe maar is nog niet optimaal. Met andere woorden: nog niet zicht op alles.”
(Beleidsmedewerker, bekostigde mbo-instelling)

“Bovenstaande dingen doen wij steeds professioneler en bewuster. De komst van een externe voorzitter heeft hier verder aan bijgedragen.”
(Beleidsmedewerker, bekostigde mbo-instelling)

Bij sommige mbo-instellingen in de casestudies werd ook voor de wettelijke verplichting al gewerkt met een jaarlijks verslag van de examencommissies. In de regel wordt dit gecombineerd met een jaarplan, voor een sluitende PDCA-cyclus. Uit de gesprekken komt naar voren dat zowel bestuur als examencommissies een meerwaarde zien in deze manier van werken maar dat het ook een flinke jaarlijkse belasting is voor de examencommissies. Men is soms ook nog zoekend naar een goede balans tussen verantwoording en beperking van de verslagleggingslast, ook dit is een leerproces. Het jaarlijks verslag wordt als kapstok gebruikt voor gesprekken die het CvB of de directie heeft met de examencommissies.

In een apart lid van de wet is vastgelegd dat de examencommissie regels vaststelt over de uitvoering van de taken en bevoegdheden. Deze bepaling is niet apart in het onderzoek bevestigd omdat het om een vrij generieke bepaling gaat die bij uitvraag weinig zou opleveren en om de omvang van de enquête voor respondenten acceptabel te houden. Wel is het opstellen van regels en de naleving ervan specifiek bevestigd voor de vaststelling van instellingsexamens en het verlenen van vrijstellingen. Dit wordt in de betreffende paragrafen (3.3 en 3.5) besproken.

Tevens bevat de wet een lid waarin is vastgelegd dat wanneer een student bij de examencommissie een verzoek of een klacht indient waarbij een examiner is betrokken die lid is van de examencommissie, het betrokken lid niet deelneemt aan de behandeling van het verzoek of de klacht. Eveneens vanwege de omvang van de vragenlijsten is deze specifieke bepaling niet in de enquêtes bevestigd. Wel werden in enkele interviews voor de casestudies voorbeelden gegeven van situaties waarin deze bepaling werd toegepast en het betreffende lid niet mocht meestemmen over het verzoek van de student.

3.3 Vaststellen instellingsexamens

Met de aanscherping van de wet is de vaststelling van instellingsexamens door de examencommissie – een reeds bestaande taak van de examencommissie - opgenomen in de WEB. Bij de meerderheid van de examencommissies wordt volgens de beleidsmedewerkers examinering gecontroleerd of bij instellingsexamens de exameninstrumenten voldoen aan de standaarden voor examenkwaliteit en zijn hiervoor richtlijnen of aanwijzingen opgesteld (Tabel 3.2). Hierin is geen verschil tussen wel en niet bekostigde instellingen. Bij een derde is dit veranderd volgens de beleidsmedewerkers door de wetswijziging. Hier zien wel een verschil in de inschatting van de invloed van de wetswijziging hierop: bij 42 procent van de bekostigde mbo-instellingen zijn richtlijnen en aanwijzingen voor instellingsexamens aangepast of opgesteld door de wetswijziging; bij de NBI's is dit 20 procent (Bijlage 2).

De resultaten van de enquête onder de voorzitters van examencommissies laat een vergelijkbaar beeld zien. Wel valt op dat zij minder invloed van de wetswijziging zien. Ongeveer een op de vijf voorzitters meent dat de wetswijziging van invloed is geweest op de controles, richtlijnen en naleving daarvan rondom de kwaliteit van de instellingsexamens (Bijlage 1).

Tabel 3.2 – Vaststellen instellingsexamens (N=58)

	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging?			
	ja, bij alle examencommissies	ja, bij een deel van de examencommissies	nee	weet niet	ja	nee	weet niet	n.v.t
Controleren de examencommissies of bij instellingsexamens de exameninstrumenten voldoen aan de standaarden voor examenkwaliteit?	81%	9%	5%	3%	28%	48%	17%	7%
Zijn hiervoor richtlijnen of aanwijzingen opgesteld?	81%	3%	9%	5%	34%	41%	19%	5%
Zo ja, worden deze richtlijnen of aanwijzingen in de praktijk nageleefd?	90%	4%	0%	6%	29%	45%	24%	2%

Uit de toelichtingen in de enquêtes en de casestudies komt het beeld naar voren dat mbo-instellingen tegenwoordig vaker gevalideerde examens bij gecertificeerde instanties inkopen. Dit kan gevolgen hebben voor de (mate van) interne richtlijnen. Soms wordt aangegeven dat examens die zijn ingekocht niet door de examencommissie worden vastgesteld, terwijl er in de casestudies ook kritische opmerkingen worden gemaakt over de kwaliteit van de ingekochte examens. In de enquêtes worden daarnaast ook gebrek aan expertise om de examenkwaliteit te beoordelen genoemd. Onderstaande citaten uit de enquêtes geven deze kanttekeningen weer.

“De instellingsexamens zijn tot dusverre ingekocht bij een gevalideerde instelling. De school is wel van plan om de instellingsexamens iets aan te passen zodat de inhoud beter past bij het onderwerp van de opleiding. Dan wordt het wel belangrijk dat de examencommissie richtlijnen op gaat stellen om de instellingsexamens vast te stellen.”

(Examencommissie, NBI)

“Examens worden vastgesteld volgens een format wat daarvoor speciaal ontwikkeld is. Hierin wordt er beoordeeld op verschillende kwaliteitseisen. Echter dient er voor een vaststelling van een examen een inhoudelijke controle te worden uitgevoerd door het onderwijsteam. Echter is het onderwijsteam nog niet altijd op het niveau om hier kritisch naar te kijken, examenbewustzijn is niet overal even hoog in de onderwijsteams.”

(Examencommissie, bekostigde mbo-instelling)

3.4 Diplomerig

De examencommissie stelt vast of een student voldoet aan de voorwaarden voor het verkrijgen van een diploma of certificaat. Met de wetswijziging is deze bestaande bevoegdheid in de WEB opgenomen. Vrijwel alle examencommissies controleren of studenten aan de formele voorwaarden voldoen voor het krijgen van een diploma en nemen het diplomabesluit, geven zowel de beleidsmedewerkers examinering (Tabel 3.3) als de voorzitters van de examencommissies aan (Bijlage 1). Volgens bijna een derde van de beleidsmedewerkers van de mbo-instellingen heeft de wetswijziging hier een rol in gespeeld. Zowel uit de toelichtingen bij de enquêtes als de casestudies bleek dat eerder het diplomabesluit nog niet altijd door de examencommissie werd

genomen maar bijvoorbeeld de opleidingsmanager dit besluit nam. Er zijn op dit thema geen opvallende verschillen tussen bekostigde instellingen en NBI's.

“Dit is een van de significantste wijzigingen geweest sinds de wet in 2017 is ingegaan. Niet een onderwijsleider met zijn team, maar een onafhankelijke commissie neemt het diplomabesluit, nadat de bewijzen voor diplomering zijn gecontroleerd. Ook mag alleen een examencommissielid zijn/haar handtekening onder het diploma zetten. Dit heeft geleid tot een enorme verbetering van de kwaliteit van diplomering.”

(Examencommissie, bekostigde mbo-instelling)

Tabel 3.3 – Diplomering (N=58)

	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging?		
	ja, bij alle examencommissies	ja, bij een deel van de examencommissies	nee	weet niet	ja	nee	weet niet
Controleren examencommissies of een student aan alle formele voorwaarden heeft voldaan voor het krijgen van een diploma?	97%	2%	2%	0%	29%	59%	12%
Nemen examencommissies het diplomabesluit?	95%	3%	2%	0%	29%	60%	10%

Uit de toelichtingen en uit de casestudies komt naar voren dat er veelal steekproefsgewijze controles van de dossiers plaatsvinden; enkele mbo-instellingen geven aan dat 100% wordt gecontroleerd. Uit de casestudies blijkt dat processen rondom het registreren van examenresultaten zijn verbeterd waardoor er niet alleen aan het einde van de opleiding, voor de diplomering, maar gedurende de opleiding van de student betere controles bij de examenbureaus plaatsvinden. Dit verbetert de kwaliteit van de dossiers en zorgt voor betere spreiding van de werkdruk van de examenorganisaties waardoor de piekbelasting voor de zomervakantie afneemt. Digitalisering van de examens en examenregistratie kan er ook aan bijdragen dat handmatige controles voor het diploma niet of nauwelijks meer nodig zijn. Ook blijkt uit de gesprekken dat de overlegfrequentie van de examencommissies veelal is toegenomen. Hierdoor kunnen er gedurende het jaar vaker diplomabeslissingen worden genomen en kunnen studenten vaker diplomeren, een ontwikkeling die hand in hand gaat met de flexibilisering van het mbo.

3.5 Vrijstellingen

De examencommissie verleent vrijstellingen voor examens aan studenten. Met de wetswijziging is deze al bestaande bevoegdheid opgenomen in de WEB. Bij vrijwel alle mbo-instellingen zijn er richtlijnen voor het verlenen van vrijstellingen en worden deze volgens de beleidsmedewerkers examinering nageleefd (Tabel 3.4). Bij bijna een derde van de mbo-instellingen heeft de wetswijziging een rol gespeeld bij de aanwezigheid van richtlijnen en de naleving ervan. Er zijn op dit punt nauwelijks verschillen tussen bekostigde en niet-bekostigde instellingen en tussen de antwoorden van de beleidsmedewerkers examinering en de voorzitters van examencommissies. In de gesprekken voor de casestudies en de toelichting in de enquêtes wordt het onderscheid tussen de generieke en beroepsgerichte onderdelen van de opleidingen gemaakt. Voor het

vrijstellingenbeleid voor Nederlands, Engels en rekenen wordt gebruik gemaakt van documenten van het Kennispunt MBO Onderwijs en Examinering en interne richtlijnen. Voor vrijstelling van beroepsgerichte onderdelen zijn eveneens richtlijnen maar kan ook aanvullende expertise nodig zijn en wordt bijvoorbeeld advies vanuit het docententeam gevraagd.

Enkele toelichtingen uit de enquêtes:

“Daar hadden we altijd al richtlijnen voor. Met de intrede van de centrale examens e.d. is het beleid wel verder uitgebreid. We werken volgens de PDCA en vrijstellingenbeleid wordt daarom elk schooljaar geëvalueerd en indien nodig bijgesteld.”

(Beleidsmedewerker, bekostigde mbo-instelling)

“We hebben als roc richtlijnen voor het verlenen van vrijstelling, die voor de beroepsgerichte examens eventueel nader bepaald worden door de examencommissie op basis van richtlijnen branche of deskundig oordeel examencommissie.”

(Examencommissie, bekostigde mbo-instelling)

Tabel 3.4 – Vrijstellingen (N=58)

	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging?		
	ja, bij alle examencommissies	ja, bij een deel van de examencommissies	nee	weet niet	ja	nee	weet niet
Zijn er richtlijnen voor het verlenen van vrijstellingen?	97%	3%	0%	0%	31%	53%	16%
Worden deze richtlijnen in de praktijk nageleefd?	97%	2%	0%	2%	28%	52%	21%

Gevraagd naar ontwikkelingen rondom vrijstellingen wordt vooral gewezen op een toename van aanvragen en complexiteit vanwege doorstroom en switch binnen het mbo, flexibilisering van de opleidingen en het meenemen van keuzedelen naar een volgende mbo-opleiding.

“De komst van certificaten maakt dat deze richtlijnen steeds worden aangevuld. Keuzedelen en certificaten met veranderende crebo's maken dit tot een complex geheel.”

(Examencommissie, bekostigde mbo-instelling)

3.6 Onregelmatigheden en fraude

De bevoegdheid van de examencommissies is met de wijziging van de WEB uitgebreid met als doel beter te kunnen optreden in geval van fraude.

Bij de meeste mbo-instellingen zijn er volgens de beleidsmedewerkers examinering richtlijnen voor handelen bij onregelmatigheden en fraude en worden deze nageleefd (Tabel 3.5). Volgens ongeveer een op de vijf beleidsmedewerkers heeft de wetswijziging een rol gespeeld bij de totstandkoming en naleving van deze richtlijnen. Bij NBI's (80%) zijn er wat minder vaak richtlijnen opgesteld dan bij bekostigde instellingen (97%).

Fraude en onregelmatigheden zijn uitzonderlijk en specifiek waardoor er niet voor elke mogelijke situatie richtlijnen zijn, zo blijkt uit de gesprekken en de toelichtingen bij de enquêtes:

“Er zijn enorm veel variaties mogelijk, vooral bij fraude. De richtlijnen zoals opgesteld zijn niet altijd sluitend voor alle mogelijk voorkomende gevallen, dat kan ook niet. Besluitvorming over maatregel(en) vindt dan in afstemming binnen de examencommissie plaats.”

(Examencommissie, NBI)

“We proberen op basis van jurisprudentie binnen de verschillende sectoren gelijk te handelen. Is soms ook overleg tussen de verschillende sectoren via de hoofden examinering.”

(Examencommissie, bekostigde mbo-instelling)

Tabel 3.5 – Onregelmatigheden en fraude (N=58)

	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging?		
	ja, bij alle examencommissies	ja, bij een deel van de examencommissies	nee	weet niet	ja	nee	weet niet
Zijn er richtlijnen voor handelen bij onregelmatigheden en fraude?	91%	0%	3%	5%	19%	60%	21%
Worden deze richtlijnen in de praktijk nageleefd?	91%	4%	0%	6%	19%	62%	19%

3.7 Scheiding tussen borgen en zorgen

In de meeste mbo-instellingen is het voor alle examencommissies duidelijk welke taken tot hun domein horen en welke taken tot het domein van de onderwijsafdelingen. In een op de tien instellingen is dit volgens beleidsmedewerkers examinering maar gedeeltelijk en in 2 procent niet het geval. De percentages voor bekostigde en niet-bekostigde instellingen en instellingen met alleen een centrale examencommissie of meerdere examencommissies ontlopen elkaar niet veel.

De wetswijziging heeft een grote invloed gehad hierop: beleidsmedewerkers examinering van meer dan de helft van de mbo-instellingen in het onderzoek geven aan dat de wetswijziging invloed heeft gehad op zowel de duidelijkheid over de scheiding tussen borgen en zorgen als op de naleven daarvan in de praktijk. Wel blijkt dat in beide opzichten de bekostigde instellingen deze invloed als veel groter ervaren dan de NBI's (duidelijkheid taakverdeling: 78% vs. 38%; naleving: 73% vs. 33%). Voorzitters van examencommissies zijn gemiddeld terughoudender over de invloed van de wetswijziging dan de beleidsmedewerkers, maar ook onder hen ziet een substantieel deel de invloed van de wetswijziging: volgens 41 procent heeft de wetswijziging bijgedragen aan duidelijkheid over taken en volgens 51 procent aan de naleving van de scheiding tussen borgen en zorgen (Bijlage 1).

Tabel 3.6 – Scheiding tussen borgen en zorgen (N=58)

	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging?		
	ja, bij alle examencommissies	ja, bij een deel van de examencommissies	nee	weet niet	ja	nee	weet niet
Is het voor examencommissies duidelijk welke taken tot hun domein horen en welke taken tot het domein van onderwijsafdelingen?	84%	10%	2%	3%	64%	24%	12%
Wordt de scheiding tussen 'borgen' en 'zorgen' in de praktijk nageleefd?	71%	16%	7%	7%	59%	28%	14%

De casestudies bevestigen dat de scheiding tussen borgen en zorgen nu duidelijker is, beter wordt nageleefd en dat de wetswijziging hierop van invloed is geweest. Professionalisering van de examencommissies heeft daaraan bijgedragen. Tegelijkertijd wordt gewezen op verschillen tussen examencommissies maar ook tussen onderwijsteams: ook aan de zorgkant is in dit opzicht sprake van een groei- en leerproces. Ook wordt soms een grijs gebied ervaren. Onderstaande citaten uit de enquêtes geven een indruk van de situatie bij enkele bekostigde mbo-instellingen waar de scheiding van de uitvoering van gescheiden borg- en zorgtaken nog niet optimaal verloopt.

“Er is veel geïnvesteerd in de scholing van examencommissies over de scheiding van zorgen en borgen. Daarom is dit voor de meeste examencommissies heel duidelijk. Dit geldt in mindere mate voor de onderwijsteams”.

(Beleidsmedewerker, bekostigde mbo-instelling)

“Je kunt pas iets loslaten als een ander het heeft opgepakt. Dat is een valkuil, maar de examencommissies zijn zich hier sterk bewust van. Sommige onderwijsteams vragen nog vaak hulp, maar dat verbetert sterk”.

(Beleidsmedewerker, bekostigde mbo-instelling)

“Dit is een continu zorgpunt. Door het nieuwe Toezichtskader zijn er meer verantwoordelijkheden in de teams komen te liggen (BA2). Dit slijpelt nog onvoldoende door in de haarvaten van de scholen. De commissie is soms te veel met 'zorgen' bezig waar de scholen dit laten liggen. Hierdoor kan de borgingstaak in gevaar komen.”

(Examencommissie, bekostigde mbo-instelling)

“De examencommissie ziet dat de borging van de examenprocessen minder 'leven' bij de docenten van de opleidingen. Waar de examencommissie de afgelopen jaren vaak op controle zat om de processen te borgen, beweegt de examencommissie nu meer naar het begin van het proces om opleiders mee te krijgen in het belang van goed examineren en daarmee de waarde van het diploma.”

(Examencommissie, bekostigde mbo-instelling)

Behalve dat de scheiding tussen borgen en zorgen nog niet over de hele linie duidelijk is of wordt nageleefd, komen uit de mbo-instellingen ook signalen die erop wijzen dat men nog zoekende is

hoe bij deze scheiding van taken de verbinding tussen examencommissie en onderwijsafdeling goed te houden of te versterken. Uit met name de casestudies bleek dat er een risico kan ontstaan dat de scheiding van taken doorschiet naar een gebrek aan communicatie tussen de examencommissies en de onderwijsteams.

“De commissie werkt actief aan eigen isolatie t.o.v. de onderwijsteams, wat ten koste gaat van de dialoog en de inhoudelijke kennis die nodig is voor besluitvorming”.
(Beleidsmedewerker, bekostigde mbo-instelling)

De casestudies laten zien dat mbo-instellingen op verschillende wijze vorm geven aan de verbinding tussen examencommissies en onderwijs. Soms gebeurt dit informeel, maar regelmatig zijn er overlegstructuren ingericht die zorgen voor verbinding tussen de examencommissies en het onderwijs en het management. Uit de casestudies blijkt ook dat deze uitwisseling nog in ontwikkeling is. Docentleden van de examencommissie kunnen fungeren als linking pin naar het onderwijsteam. Soms zijn de docentleden in de examencommissies ook de examenspecialisten in het onderwijsteam (zie onderstaand citaat).

“We (examencommissie) zorgen nog te veel. Van opstellen van examenplannen, bijlagen bij examens opstellen, uitvoering van APK's, etc. Sommige opleidingsteams vinden examinering nog steeds een ding van de examencommissie. Soms zit een examencommissielid dan ook in het werkgroepje examinering binnen het opleidingsteam. Komt vooral omdat het soms kleine teams zijn.”
(Examencommissie, bekostigde mbo-instelling)

Docentleden van examencommissies hebben echter al een 'dubbele pet' op en het risico bestaat dat door dit soort dubbelfuncties de scheiding tussen borgen en zorgen vertroebelt en deze docenten te veel worden belast. Goede voorbeelden lijken juist te liggen in het nadrukkelijk scheiden van deze taken bij docenten. Dus, enerzijds docent uit onderwijsteams die lid zijn van de examencommissie en zich richten op borgingstaken en anderzijds docenten die binnen het onderwijsteam het specialisme examinering hebben, en specifieke taken hebben op het gebied van de uitvoering van de examinering.

3.8 Overige taken

Naast de taken die in de voorgaande paragrafen zijn besproken kunnen examencommissies eventueel ook andere dan de wettelijke taken uitvoeren. Dit is in de enquêtes niet specifiek bevraagd. In een aantal casestudies is dit wel aan bod gekomen. Echter, noch uit de toelichtingen bij de enquêtes, noch uit de casestudies of vanuit de experts komen signalen dat examencommissies extra taken boven op hun wettelijke taken uitvoeren.

4 Effecten van de wet

4.1 Oordelen over het functioneren van examencommissies

In de twee voorgaande hoofdstukken zijn de verschillende aspecten van de wetswijziging besproken en de mate waarin deze aanscherpingen tot veranderingen in de examencommissies en de uitvoering van hun taken hebben geleid. Daarnaast is in de enquêtes onder de beleidsmedewerkers en voorzitters van examencommissies expliciet gevraagd in hoeverre het functioneren van de examencommissies op deze aspecten is veranderd en in hoeverre de wetswijziging hierop van invloed is geweest.

Drie kwart van de beleidsmedewerkers examinering vindt dat de examencommissie(s) in hun mbo-instelling nu beter functioneren dan circa zes jaar geleden (Tabel 4.1). Bij alle onderscheiden aspecten van dit functioneren is er een ruime meerderheid die deze verbetering ervaart. De meeste andere respondenten vinden dat de examencommissies niet beter en ook niet slechter functioneren dan voorheen. Slechts enkelingen vinden dat de commissies nu minder goed functioneren.

Over het functioneren van de examencommissies in algemene zin lopen de oordelen van bekostigde en niet-bekostigde instellingen niet ver uiteen. Als we kijken naar de afzonderlijke aspecten van het functioneren zien we dat de bekostigde instellingen vaker verbeteringen ervaren dan de NBI's. Het verschil is het grootst wat betreft de onafhankelijkheid van examencommissies: 84 procent van de bekostigde mbo-instellingen en 40 procent van de NBI's ervaart in dit opzicht een verbetering (Bijlage 2).

Volgens meer dan de helft van de beleidsmedewerkers examinering die een verbetering waarnemen, heeft de wetswijziging een (vrij) sterke invloed gehad op het functioneren van de examencommissie(s) in hun instelling⁹. De invloed lijkt iets groter dan gemiddeld ten aanzien van de samenstelling en de onafhankelijkheid van de examencommissie en minder groot ten aanzien van de deskundigheid en de uitvoering van de wettelijke taken. Ook wat betreft de invloed van de wetswijziging op het functioneren van de examencommissies zijn er verschillen tussen bekostigde en niet-bekostigde mbo-instellingen: 72 procent van de bekostigde mbo-instellingen en 43 procent van de NBI's die verbetering in het functioneren van de examencommissie(s) hebben waargenomen, ervaart een (vrij) sterke invloed van de wetswijziging. Ook bij de scheiding tussen borgen en zorgen is het verschil groot (77 vs. 40%).

---

⁹ Het *percentage* beleidsmedewerkers dat een verbetering waarneemt wordt getoond in Tabel 4.1. Het *aantal* beleidsmedewerkers dat een verbetering waarneemt op de verschillende aspecten varieert van 35 tot 43 van totaal 57 respondenten.

Tabel 4.1 – Oordeel over functioneren van examencommissies vergeleken met circa zes jaar¹⁰ geleden (N=57)

	Functioneren examencommissie(s)				Veranderd door wetswijziging? (o.b.v. huidige situatie verbeterd)				
	minder goed	gelijk gebleven	verbeterd	weet niet	geen invloed	geringe invloed	vrij sterke invloed	sterke invloed	weet niet
Samenstelling Examencommissie(s)	2%	25%	67%	7%	11%	11%	42%	32%	5%
Onafhankelijkheid	2%	23%	68%	7%	3%	13%	44%	36%	5%
Deskundigheid	2%	23%	70%	5%	8%	33%	28%	23%	10%
Uitvoering van wettelijke taken	2%	32%	61%	5%	6%	29%	37%	23%	6%
Scheiding van borgen en zorgen	0%	19%	72%	9%	2%	20%	32%	37%	10%
Overall functioneren examencommissie(s)	2%	16%	75%	7%	5%	28%	40%	23%	5%

De oordelen van de voorzitters van de examencommissies, over het functioneren van de examencommissies en de invloed van de wet op verbeteringen, zijn consistent met die van de beleidsmedewerkers. Ook de voorzitters van de examencommissies zelf zien veelal verbeteringen in het functioneren en zijn van mening dat de wetswijziging hier een (vrij) sterke invloed op heeft gehad (Bijlage 1). In de toelichtingen op verbeteringen in het functioneren wordt het meest gerefereerd aan de toegenomen onafhankelijkheid van de examencommissie en het verbeterde onderscheid tussen borgen en zorgen.

Enkele citaten:

“De wetswijziging heeft tot een onafhankelijker positionering van de examencommissie geleid. Interne scholing heeft de wet als onderwerp, waardoor het bewustzijn m.b.t. taken en verantwoordelijkheden sterk is vergroot.”

(Beleidsmedewerker, bekostigde mbo-instelling)

“De samenstelling van de examencommissie is gericht op deskundigheid, onafhankelijkheid en kennis. Gericht op de taken van de examencommissie. Dit is een absolute verbetering ten opzichte van de situatie voor 2017.”

(Examencommissie, bekostigde mbo-instelling)

“Er is een duidelijk rolverdeling binnen de examencommissies. De leden controleren niet het werk van de opleiding waar ze werkzaam zijn maar van een andere opleiding. Door trainingen te volgen wordt de scheiding tussen borgen en zorgen steeds duidelijker en dit is ook weer terug te zien in de praktijk en uitvoering.”

¹⁰ Er is gekozen voor deze periode vanwege de ingangsdatum van de wetswijziging, 1 augustus 2017.

(Examencommissie, bekostigde mbo-instelling)

“In de huidige examencommissie is de lijn niet meer aanwezig. De docentleden in de examencommissie zijn meer gemotiveerd en worden geschoold. De examencommissie is beter georganiseerd en er is meer tijd voor afstemming, overleg en besluitvorming.”

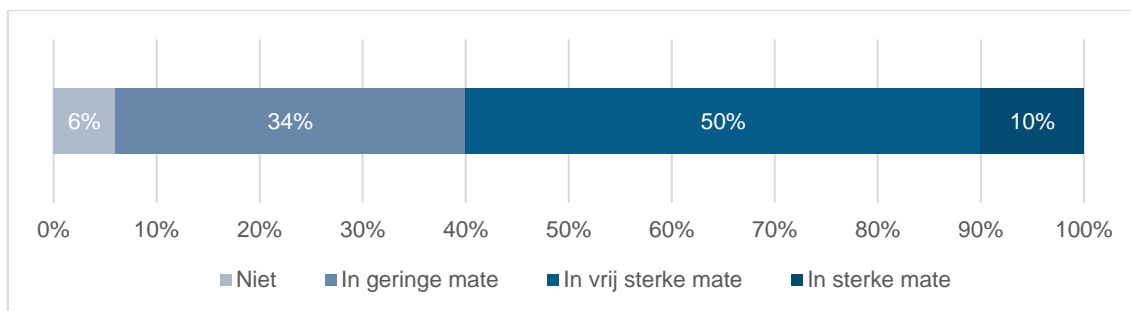
(Examencommissie, bekostigde mbo-instelling)

Uit de casestudies, de expertmeeting en een deel van de toelichtingen in de enquêtes leiden we af dat de oorzaken van de verbeteringen op verschillende manieren worden geduid. Enerzijds toont het onderzoek duidelijk de invloed van de wetswijziging aan. Zo wordt veelal aangegeven dat de urgentie om maatregelen te treffen om de onafhankelijkheid van de examencommissie te vergroten sterker werd gevoeld omdat dit wettelijk is voorgeschreven. Anderzijds kan de wetswijziging niet als een geïsoleerde interventie worden beschouwd. Deze volgde op inspectieonderzoeken die wezen op tekortkomingen in de kwaliteit van examinering en het functioneren van examencommissies in het mbo. De wetswijziging was in feite het sluitstuk van een gemeenschappelijk traject gericht op verbetering van de examinering, van het ministerie en de bekostigde en niet-bekostigde mbo-instellingen, ook vastgelegd in de Examenagenda mbo 2015-2020.

4.2 Verbetering van de kwaliteit van examinering

Volgens zes op de tien beleidsmedewerkers examinering heeft de verbetering in het functioneren van de examencommissie(s) in (vrij) sterke mate geleid tot een betere kwaliteit van examinering (Figuur 4.1). Onder examencommissies is de inschatting vergelijkbaar: 66 procent meent dat verbetering in het functioneren heeft geleid tot betere kwaliteit van examinering.

Figuur 4.1 – In hoeverre heeft de verbetering in het functioneren van de examencommissie(s) geleid tot een betere kwaliteit van de examinering? (N=50)

De toelichtingen in de enquête en de interviews laten zien dat deze inschattingen zijn gebaseerd op de redenering dat meer zicht op de examenprocessen, verbetering van de examenprocessen en de toegenomen onafhankelijkheid en deskundigheid en veranderingen in de werkwijze van de examencommissie leiden tot een betere kwaliteit van de examinering. Steekproeven en bijwoningen vanuit de examencommissie kunnen dit beeld versterken, maar mbo-instellingen geven aan dat het moeilijk voor ze is om de kwaliteit van examinering te meten of uit te drukken in data of 'harde' indicatoren. Onderstaande citaten uit de enquêtes en interviews illustreren dit. In het laatste citaat wordt aangegeven dat er naast het functioneren van de examencommissies gelijktijdig

andere ontwikkelingen in de examinering zijn geweest die eveneens van invloed zijn op de kwaliteit.

“Het is niet hard te maken met data, maar het kan niet anders dan dat de kwaliteit van de examinering is verbeterd. De verantwoordelijkheden, procedures en werkwijzen zijn transparanter, er wordt meer gestuurd, er zijn minder incidenten. Naarmate de dialoog sterker wordt, zie je ook steeds meer een cultuurverandering, de grondhouding om continu te verbeteren is bijna overal aanwezig”.

(Examencommissie, bekostigde mbo-instelling)

“We willen meer cijfers en statistieken gaan gebruiken om het oordeel over de kwaliteit van de examinering te onderbouwen”.

(Directeur, NBI)

“De onafhankelijkheid geeft de examencommissie een sterke startpositie, wat de organisatie dwingt om met elkaar in gesprek te gaan. Dit zorgt voor verbetering van de kwaliteit. Tevens is de examencommissie poortwachter van de geconstateerde kwaliteit op de processen voorafgaand aan de diplomering. Dit zorgt ervoor dat er ingegrepen wordt als de kwaliteit niet in orde is.”

(Beleidsmedewerker, bekostigde mbo-instelling)

“Er is nu meer zicht op de kwaliteit, ik denk dat het voor de wetswijziging ook goed ging maar nu hebben we echt zicht op hoe de zaken gaan. Door bewustwording van de taken en deze specifiek te beleggen bij leden die daar tijd voor krijgen is de kennis en kunde vergroot en daarmee de onafhankelijkheid versterkt en processen zijn transparanter en breder gedragen (minder belegd bij enkele personen met kennis maar bij een gehele commissie). Het is helderder hoe besluiten tot stand komen en deze zijn herleidbaar vastgelegd.”

(Beleidsmedewerker, bekostigde mbo-instelling)

“[Of de kwaliteit van de examinering is verbeterd] weten we deels, want: kwaliteit van examinering hangt ook af van examenproducten. Ook hier is veel in gewijzigd; door afspraken rondom inkoop, door verbeterde aanpak van zelf construeren, etc. We weten wel dat er meer gestructureerd gewerkt wordt, er wordt beter geborgd. We kunnen niet weten of verbetering in het functioneren van examencommissies op studentniveau tot betere examens leidt, daar spelen veel meer factoren mee.”

(Beleidsmedewerker, bekostigde mbo-instelling)

Zoals blijkt uit figuur 4.1 is niet iedere betrokkene bij examinering van mening dat beter functionerende examencommissies (in sterke mate) hebben geleid tot een betere kwaliteit van examinering. Sommige respondenten gaven aan dat een betere borging van processen niet opweegt tegen de tijdsinvestering, kosten en administratieve lasten.

“Borgen en zorgen waren bij ons al goed gescheiden ..... De kosten van examinering ten opzichte van het totaal zijn doorgestegen en zijn buitenproportioneel. En slagen of zakken er nu minder studenten onterecht? Het antwoord is nee”.

(Onderwijsteam, bekostigde mbo-instelling)

“Door de uitvoering van de wetswijziging zijn de examenprocessen beter controleerbaar, er is meer zicht op, examendossiers zijn op orde etc. Dit leidt echter niet tot een betere examinering, en de kwaliteitsverbetering weegt niet op tegen de uren aan borging”.
(Examenbureau, bekostigde mbo-instelling)

Examinering in de beroepspraktijk

Het meest genoemde punt van zorg over de kwaliteit van examinering betreft de examinering in de beroepspraktijk. Hoe organiseer je dit en hoe houd je als examencommissie grip op de kwaliteit en gelijkwaardigheid? Onderstaande citaten illustreren de zorgen die bestaan over examinering in de praktijk. Deze zorgen en ervaren problemen dateren overigens al van ver vóór 2017, het is dus niet zo dat ze volgens de respondenten zijn veroorzaakt of verergerd door de wetswijziging.

“De examinering is verbeterd en de wetswijziging heeft daar een rol in gespeeld. Examinering wordt steeds onafhankelijker. En we kunnen steeds beter examinering scheiden van begeleiding. Bij de examinering beoordeel je andere studenten dan de jouwe. In het begin vonden docenten dat spannend. Maar binnen de school gaat dit steeds beter. Wat nog wel lastig is: examens in het werkveld. Daar kan begeleiding en examinering niet altijd gescheiden worden. Wel bij grote instellingen, maar niet bij kleine organisaties, dan zijn er geen mensen om dat over te nemen. En ook bij kwetsbare patiëntgroepen is het lastig”.
(Onderwijsteam, bekostigde mbo-instelling)

“De deskundigheid van de examencommissie was altijd al goed, en de laatste jaren ook steeds meer toegesneden op de praktijk in de instelling. Wat betreft de deskundigheid van examinatoren is ruimte voor verbetering, daar willen we nog meer op inzetten. De examinatoren komen deels vanuit ons, deels vanuit de bedrijven (voor de inhoudelijke input) en deels worden ze extern ingehuurd. De kwaliteit van de examinatoren is extra belangrijk omdat we meer formatief en ontwikkelingsgericht willen opleiden en examineren. Ook spelen in onze branche veiligheids- en afbreukrisico's een grote rol. Het is daarom extra van belang dat studenten kunnen beredeneren en uitleggen. Daar moeten examinatoren op kunnen inspelen”.
(Directeur, NBI)

4.3 Ervaren knelpunten in het functioneren van examencommissies

Ongeveer de helft van de beleidsmedewerkers examinering (53%) ervaart momenteel knelpunten in het functioneren van de examencommissie(s) in hun mbo-instelling. Bij de examencommissies zelf ligt dit aandeel lager: 37 procent. Opvallend is dat veel meer bekostigde instellingen (72%) dan NBI's (19%) dergelijke knelpunten ervaren.

Omdat slechts enkele beleidsmedewerkers van NBI's aangeven dat er knelpunten zijn, zijn de knelpunten vooral gebaseerd op de antwoorden van de bekostigde instellingen. De meest genoemde knelpunten zijn van praktische aard: de examencommissies komen mensen en tijd tekort. Ook de invulling van de rol van het examencommissielid uit de beroepspraktijk is relatief vaak een knelpunt, zoals ook al uit hoofdstuk 2 bleek. Hierbij valt op dat dit in het geheel niet geldt voor de NBI's die hebben deelgenomen aan de enquête: geen enkele van de beleidsmedewerkers van de NBI's noemt dit als knelpunt. Beide knelpunten, bemensing van de examencommissie

en de rol van het lid uit de beroepspraktijk spelen vaker bij mbo-instellingen met meerdere examencommissies dan mbo-instellingen met alleen een centrale examencommissie.

Andere knelpunten die minimaal door een vijfde van de beleidsmedewerkers examinering worden genoemd hebben te maken met het (durven) aanspreken van (onderwijs)teams die in gebreke blijven, het combineren van de rol van de docent met die van examencommissielid en de scheiding tussen borgen en zorgen. De rangorde van knelpunten wijkt bij de voorzitters van examencommissies in sommige opzichten af van die in onderstaande tabel. Met name de 'dubbele pet' van de docent in de examencommissie is volgens de examencommissies vaker problematisch.

Tabel 4.3 – Onderwerpen waarop de ervaren knelpunten in het functioneren van de examencommissie(s) betrekking hebben (meerdere antwoorden mogelijk, N=30)

Facilitering (in uren) van de examencommissieleden	43%
Bemensing van de examencommissie(s)	43%
Invulling van de rol van examencommissielid uit de beroepspraktijk	40%
(Durven) aanspreken van onderwijsteams als zij in gebreke blijven	27%
Combineren van rol docent met die van examencommissielid	23%
Scheiding tussen borgen en zorgen	20%
Onafhankelijkheid van de examencommissie(s)	17%
Deskundigheid van de examencommissie(s)	10%
Rol van het bevoegd gezag	10%
Uitvoering van de wettelijke taken	0%
Anders	27%

Verschillen tussen bekostigde mbo-instellingen en NBI's

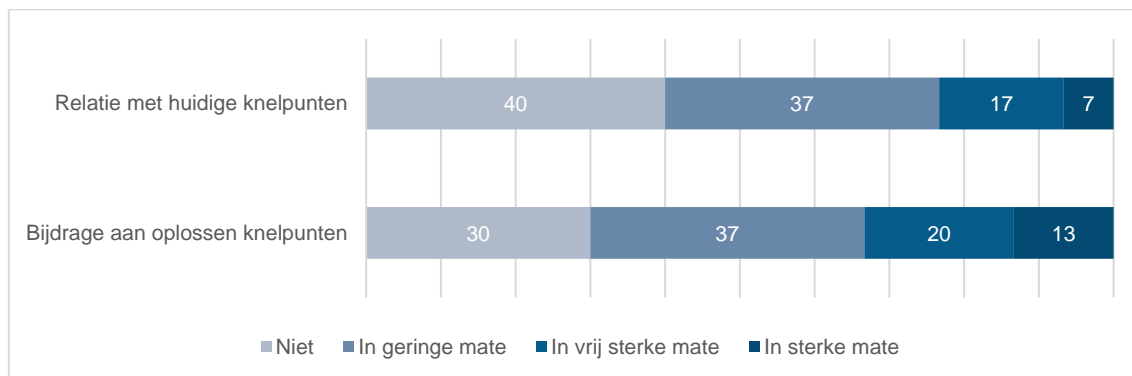
Op diverse punten in het onderzoek zien we verschillen in de resultaten van de bekostigde instellingen en de NBI's. Bij de NBI's wordt minder vaak ervaren dat het functioneren van examencommissies de afgelopen jaren is verbeterd, dat de wetswijziging hierop invloed heeft gehad én dat zich knelpunten voordoen in het functioneren van examencommissies. Verklaringen hiervoor zijn niet direct aan te wijzen. In de expertmeeting is een aantal mogelijke verklaringen geopperd. Wellicht speelt een rol dat bij een deel van de NBI's ook hoger onderwijs wordt aangeboden en zij al wijzigingen in de examencommissies mbo hadden doorgevoerd naar aanleiding van de aangescherpte wetgeving voor het hoger onderwijs. Een andere mogelijke verklaring kan liggen in de kleinere omvang van veel NBI's en het gegeven dat deze kleinere NBI's vaak maar één examencommissie hebben waardoor veranderingen snel worden doorgevoerd en minder onderwerp van discussie zijn. Het onderzoek biedt echter geen concrete onderbouwing voor deze mogelijke verklaringen.

Relatie met de wetswijziging

De ervaren knelpunten in het functioneren van examencommissies hebben volgens de meeste beleidsmedewerkers examinering niet of in beperkte mate te maken met de huidige wettelijke regels. Ook kunnen deze wettelijke regels volgens hen maar in beperkte zin bijdragen aan het oplossen van de genoemde knelpunten.

“[de knelpunten zijn] .....moeilijk op te lossen met wetgeving. Deel zit in facilitering. Deel zit in interesse van mensen om lid te zijn van een examencommissie. En daarnaast is er ook een grijs gebied bij het zorgen en borgen. Daar is het van belang dat er samengewerkt wordt door directie en examencommissies, samen afstemmen en hetzelfde doel voor ogen hebben. Dat zit in de mindset en houding van mensen en wetgeving kan dat niet forceren”.
(Beleidsmedewerker, bekostigde mbo-instelling)

Figuur 4.4 – In hoeverre hebben de knelpunten te maken met de huidige wettelijke bepalingen over examencommissies? (%; N=30)

Gevraagd naar de relatie tussen de wetswijziging en de ervaren knelpunten in het functioneren van examencommissies, wijzen de respondenten het meest op de wettelijke bepaling over het lid uit de beroepspraktijk.

“Het lid namens de beroepspraktijk is via amendement toegevoegd. Hoe goed bedoeld ook, zorgt dit voor een kronkel in de organisatie van de examencommissie”.
(Beleidsmedewerker, bekostigde mbo-instelling)

“We werken al sinds 2017 met een extern lid of een vorm daarvan, maar we hebben hier tot op heden het voordeel er niet van kunnen ervaren”.
(Beleidsmedewerker, bekostigde mbo-instelling)

Zoals bleek in hoofdstuk 2 wijzen de enquêtes en interviews uit dat over de meerwaarde van dit externe lid uit de beroepspraktijk heel verschillend wordt gedacht, mede afhankelijk van de uitgangssituatie in de mbo-instelling (bijvoorbeeld: diversiteit van het opleidingsaanbod) en de keuze voor het externe lid en diens taak en rol. Sommige respondenten uit mbo-instellingen die de bijdrage van het externe lid uit de beroepspraktijk als waardevol ervaren, vinden de wettelijke bepaling hierover toch ongewenst.

“We snappen wel dat de beroepspraktijk nauw betrokken moet zijn bij examinering, dat kun je op allerlei manieren doen. Maar waarom is dit externe lid nu wettelijk vastgelegd? Dat vinden veel mensen onterecht”.
(Bestuurder, bekostigde mbo-instelling)

“Ten aanzien van de kwaliteit van examinering is de beroepspraktijk is veel meer van belang dan alleen een lid van de examencommissie. Er wordt meer een effect in de uitvoering beoogd dan

in de samenstelling van de examencommissie. Draagt dit dan bij aan de examenkwaliteit? Ik ben daar wel kritisch op. In het mbo is de beroepspraktijk altijd betrokken. Geef dan in het beoordelingskader aan dat de beroepspraktijk betrokken moet zijn in plaats van een wet over één lid van de examencommissie”.

(Bestuurder, bekostigde mbo-instelling)

“Expliciet maken wat de meerwaarde moet zijn van het externe lid uit de beroepspraktijk”.

(Beleidsmedewerker, bekostigde mbo-instelling)

“De eis van lid uit de beroepspraktijk: duidelijker aangeven wat hiervan verwacht wordt”.

(Beleidsmedewerker, bekostigde mbo-instelling)

“Kijk vooral naar de bedoeling, wat willen we bereiken met deze punten (lid beroepspraktijk en oordeel op opleidingsniveau per standaard in jaarverslag), geef hier ruimte aan de onderwijsinstellingen om dit vanuit de bedoeling in te richten en waar mogelijk optioneel te maken”.

(Beleidsmedewerker, mbo-bekostigde instelling)

“Lid namens de beroepspraktijk uit de wetgeving halen en toevoegen aan inspectiekader: BA2: De beroepspraktijk moet aantoonbaar betrokken zijn bij de (organisatie van de) examinering. De examencommissie kan hierop toezien en vragen stellen aan de opleiding: hoe hebben jullie dit georganiseerd? Dit geeft een zinnellere invulling van de betrokkenheid van het bedrijfsleven”.

(Beleidsmedewerker, bekostigde mbo-instelling)

Andere wettelijke bepalingen uit de wetwijziging die in verband worden gebracht met ervaren knelpunten zijn:

“Het jaarverslag per opleiding. Wij kiezen ervoor om het met groep opleidingen te doen omdat het echt op crebo niveau te administratief en arbeidsintensief wordt zonder verdere toegevoegde waarde. Waar nodig zoemen we natuurlijk wel in op crebo niveau”.

(Beleidsmedewerker, bekostigde mbo-instelling)

“Door continu regels aan te passen en te wijzigen is continuïteit van kwaliteit lastig. Ook zijn er in het HO en WO minder regels en daar gaat het ook goed”.

(Beleidsmedewerker, bekostigde mbo-instelling)

4.4 Ontwikkelingen van invloed op het toekomstig functioneren van examencommissies

Volgens ruim de helft van de beleidsmedewerkers examinering zijn er ontwikkelingen gaande die van invloed zijn op het toekomstig functioneren van de examencommissie(s) in de mbo-instelling. Eén ontwikkeling springt er duidelijk uit, ook in de casestudies: Anders verantwoord van het diplomabesluit, sinds kort genaamd Lerend kwalificeren. Wat de invloed van deze ontwikkeling gaat zijn is voor veel respondenten nog moeilijk te duiden. Sommigen vrezen voor een toename van de workload, anderen voorzien veranderingen in de scheiding tussen borgen en zorgen. Een citaat:

“Anders verantwoorden diplomabesluit vraagt een andere kijk van de examencommissies en onderwijsteams. Daar waar zorgen en borgen nu goed gescheiden is (soms erg zwart wit) zal toch weer meer verbinding moeten ontstaan”.

(Beleidsmedewerker, bekostigde mbo-instelling)

Andere ontwikkelingen die worden genoemd, meestal in verband met veranderingen en extra werk voor de examencommissies, zijn:

- Onderwijsvernieuwing en flexibilisering binnen het onderwijs (gepersonaliseerd leren en examineren, mbo-certificaten, mbo-verklaringen, praktijkverklaringen). Door deze ontwikkelingen komen er feitelijk meer documenten die onder verantwoordelijkheid van de examencommissie vallen en dus meer werk betekenen.
- Ontwikkelingen rondom basisvaardigheden, zoals mogelijke examinering van burgerschap.
- Digitalisering examinering, zoals de opslag van ingekochte examens die in een digitale omgeving staan.
- De LLO-doelgroep, die vrijstellingen en maatwerk in hun programma's vraagt. Met name op het 'woud aan regelgeving rondom vrijstellingen examens' zijn mbo-instellingen kritisch.
- Wet rechtsbescherming studenten mbo, die mogelijk tot een toename van het aantal bewaren en beroepen kan leiden.
- In algemene zin: 'constant veranderende regels'.

5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Conclusies

Inleiding

Per 1 augustus 2017 zijn aangescherpte eisen omtrent examencommissies mbo in de WEB opgenomen. De wetwijziging volgde uit onderzoeken van de Inspectie van het Onderwijs die vraagtekens zetten bij het functioneren van examencommissies en de kwaliteit van de examinering van mbo-opleidingen, zowel in het bekostigd als niet-bekostigd onderwijs. De evaluatie heeft tot doel de doeltreffendheid en effecten van deze wetwijziging in beeld te brengen.

De hoofdvraag van de evaluatie luidt: *In hoeverre hebben de aangescherpte wettelijke eisen voor examencommissies in het mbo, die sinds 1 augustus 2017 gelden, geleid tot een verbetering in het functioneren van examencommissies en in hoeverre komt dit ten goede aan de kwaliteit van examineren?*

Om dit doel te bereiken is onderzoek gedaan naar:

- De wijze waarop instellingen uitvoering geven aan de wetwijziging en hoe zich dit verhoudt tot de situatie ervoor;
- De mate waarin het functioneren van examencommissies is veranderd als gevolg van deze wetwijziging;
- De mate waarin de wetwijziging invloed heeft op de kwaliteit van examinering.

Om antwoord te geven op de onderzoeksvraag is een onderzoek uitgevoerd dat bestond uit een websearch, literatuurstudie, enquêtes onder beleidsmedewerkers examinering en voorzitters van examencommissies, casestudies bij mbo-instellingen en raadpleging van experts. De enquêtes en casestudies zijn gebaseerd op het principe van zelfevaluatie waarbij de respondenten hun percepties rapporteren.

Het functioneren van examencommissies

Het eerste deel van de hoofdvraag van deze evaluatie luidt: *In hoeverre hebben de aangescherpte wettelijke eisen voor examencommissies in het mbo, die sinds 1 augustus 2017 gelden, geleid tot een verbetering in het functioneren van examencommissies?*

Dit deel van de hoofdvraag kunnen we uiteenleggen in twee subvragen: a) is het functioneren verbeterd en b) in hoeverre is dit onder invloed van de wetwijziging?

Op de vraag of het functioneren van de examencommissies is verbeterd is het antwoord 'ja'. Dit antwoord baseren we op zogenaamde zelfevaluatie. Beleidsmedewerkers examinering en voorzitters van examencommissies geven zelf aan dat in hun ogen het functioneren is verbeterd. Hun oordelen worden in de toelichtingen in de enquêtes en in de casestudies ruimschoots onderbouwd. Bij een groot deel van de mbo-instellingen zijn de examencommissies opnieuw ingericht

en vaak is het aantal examencommissies teruggebracht. Deze herstructurering is veelal samengegaan met een professionaliseringsslag, zoals ook in eerder onderzoek werd geconstateerd.¹¹ Door concentratie (naar een kleiner aantal examencommissies) hebben de examencommissieleiden vaak meer uren voor hun werkzaamheden toebedeeld gekregen. Onderwijsmanagers zijn veelal uit de examencommissies verdwenen en hun posities zijn opgevuld door docenten. Er heeft scholing plaatsgevonden. Toegenomen onafhankelijkheid van de examencommissies wordt eveneens gezien als een uitvloeisel van het verdwijnen van managers uit de examencommissies, facilitering in de jaartaak, scholing en professionalisering. De borgingstaken van de examencommissies zijn verhelderd, bewustzijn van taken en verantwoordelijkheden is toegenomen en de scheiding tussen borgen en zorgen is verhelderd.

Het onderzoek laat echter ook zien dat er nog sprake is van een ontwikkelproces. Dit bleek eerder uit de Staat van het Onderwijs 2020 en 2022.¹² In 2020 werd op basis van onderzoek van de inspectie geconstateerd dat nog te veel aandacht van de examencommissies uitging naar administratie en te weinig naar borging. Sindsdien zijn de examencommissies, mede onder invloed van de coronapandemie en de maatregelen die daaruit voortkwamen, taakvolwassener en zichtbaarder geworden. Verder liet het inspectieonderzoek zien dat de communicatie met de opleidingsteams is verbeterd. In deze evaluatie is dit laatste echter ook een aandachtspunt. Behalve dat de scheiding tussen borgen en zorgen nog niet over de hele linie duidelijk is of wordt nageleefd, komen uit de mbo-instellingen ook signalen dat men nog zoekende is hoe bij deze scheiding de verbinding tussen examencommissie en onderwijsafdeling kan worden behouden of versterkt. Er bestaat zorg over het risico dat de scheiding van taken doorschiet naar een gebrek aan communicatie tussen de examencommissies en de onderwijsteams.

Het vervolg van de hoofdvraag betrof de vraag in hoeverre de wetswijziging van invloed is geweest op de verbetering van het functioneren van de examencommissies.

Over het geheel gezien wordt door een substantieel deel van deelnemers aan het onderzoek een verband gelegd tussen de verbetering in het functioneren van de examencommissies en de wetswijziging, vooral wat betreft de samenstelling van de examencommissies, de onafhankelijke positie en de scheiding tussen zorgen en borgen. De wetswijziging heeft in de ogen van ruim meer dan de helft van de beleidsmedewerkers en voorzitters van examencommissies van mbo-instellingen een positieve uitwerking gehad op het functioneren van de examencommissies in het mbo. De enquêteresultaten van deze evaluatie zijn wat deze onderzoeksvraag betreft uitgesproken positief.

Niettemin is enige nuancering, vooral afkomstig uit de verdiepende casestudies en de expertmeeting, hier op zijn plaats. Ten eerste, de inspectieonderzoeken die de opmaat vormden tot de wetswijziging hadden volgens sommigen – vooruitlopend op de wetswijziging – al tot veranderingen bij de mbo-instellingen geleid die het functioneren van de examencommissies verbeterden. De tweede nuancering betreft het verschil in de ervaringen van bekostigde en niet-bekostigde instellingen. De uitkomsten lijken erop te wijzen dat de wetswijziging op NBI's minder impact heeft gehad dan op bekostigde instellingen. Bij de NBI's wordt minder vaak ervaren dat het functioneren van examencommissies de afgelopen jaren is verbeterd, dat de wetswijziging hierop invloed heeft gehad én dat zich knelpunten voordoen in het functioneren van examencommissies. Verklaringen hiervoor zijn niet direct aan te wijzen. Wellicht speelt een rol dat bij een deel van de NBI's ook hoger onderwijs wordt aangeboden en zij al wijzigingen in de examencommissies mbo

---

11 Willemse, P. & Lafeber, N. (2022). Examinering in het MBO. Een historische schets. Tilburg: IVA Onderwijs.

12 Inspectie van het onderwijs (2020). Deelrapport – De staat van het middelbaar beroepsonderwijs; Inspectie van het onderwijs (2022). Deelrapport – De staat van het middelbaar beroepsonderwijs.

hadden doorgevoerd naar aanleiding van de aangescherpte wetgeving voor het hoger onderwijs. Een andere mogelijke verklaring kan liggen in de kleinere omvang van veel NBI's en het gegeven dat deze kleinere NBI's vaak maar één examencommissie hebben waardoor veranderingen snel worden doorgevoerd en minder onderwerp van discussie zijn. Het onderzoek biedt echter geen onderbouwing voor deze mogelijke verklaringen.

Geconstateerde knelpunten in het functioneren van de examencommissies zijn veelal van praktische aard en houden geen verband met de wetswijziging: de examencommissies komen mensen en tijd tekort. Een ander veelgenoemd knelpunt dat wel voortkomt uit de wetswijziging is de invulling van de rol van het examencommissielid uit de beroepspraktijk. Bij de aanbevelingen in paragraaf 5.3 gaan we hier verder op in.

De kwaliteit van examinering

Het tweede deel van de hoofdvraag van deze evaluatie luidt: *in hoeverre komen eventuele verbeteringen in het functioneren van examencommissies ten goede aan de kwaliteit van examinering?*

De meerderheid van de bevroegde beleidsmedewerkers en voorzitters van examencommissies in het onderzoek meent dat de verbetering in het functioneren van de examencommissie(s) heeft bijgedragen aan een betere kwaliteit van examinering. Uit de interviews blijkt echter ook dat zij het moeilijk vinden om hierover harde uitspraken te doen, omdat zij niet over data of harde indicatoren beschikken om de (ontwikkeling van de) kwaliteit van examinering in kaart te brengen. Ook zijn naast de aanscherping van de wet gelijktijdig andere ontwikkelingen in de examinering van invloed geweest op de kwaliteit. De sector nam zelf het initiatief tot de Examenagenda mbo 2015-2020 waarmee werd ingezet op verbetering van de kwaliteit van examinering. Daarnaast werden over exameninstrumenten in 2018 aparte afspraken gemaakt. Deze waren een reactie op de door de inspectie geconstateerde tekortkomingen in de kwaliteit van de examinering, zoals deze tekortkomingen eveneens de opmaat waren voor de aanscherping van de eisen aan examencommissies. De invloed van deze verschillende ingrepen kan niet afzonderlijk worden vastgesteld.

Niettemin is de overtuiging van de meerderheid van de betrokkenen in mbo-instellingen dat de verbetering in het functioneren van de examencommissie(s) heeft bijgedragen aan een betere kwaliteit van examinering. Deze inschattingen zijn gebaseerd op de redenering dat meer zicht op de examenprocessen, verbetering van de examenprocessen en de toegenomen onafhankelijkheid en deskundigheid en veranderingen in de werkwijze van de examencommissie leiden tot een betere kwaliteit van de examinering. In enkele gevallen wordt aangegeven dat dit beeld wordt versterkt door de resultaten van steekproeven en bijwoningen en door een daling van het aantal incidenten.

Het door mbo-instellingen meest genoemde punt van zorg over de kwaliteit van examinering betreft de examinering in de beroepspraktijk. Deze zorgen dateren overigens al van ver vóór 2017, het is dus niet zo dat ze volgens de respondenten zijn veroorzaakt of verergerd door de wetswijziging. De kwaliteit van de examinering in de beroepspraktijk heeft nadrukkelijk de aandacht van de mbo-instellingen maar het blijkt een hardnekkig vraagstuk: hoe organiseer je dit en hoe houd je als examencommissie grip op de kwaliteit en gelijkwaardigheid? De bevindingen van deze evaluatie sluiten in dit opzicht aan op onderzoek uit 2019 naar de invoering van de herziene

kwalificatiestructuur¹³. Mede hierdoor werd een steeds groter deel van de examens afgenomen in de praktijk. Voor examencommissies werd het ingewikkelder om voldoende grip en zicht te houden op de examinering. Het onderzoek liet zien dat door een gebrek aan eenduidige examineringsstructuur voor de BPV mbo-instellingen niet kunnen garanderen dat de examinering bij elk leerbedrijf op dezelfde wijze plaatsvindt en ze ervaren knelpunten bij de kwaliteitsbewaking/borging van de examinering.

5.2 Aanbevelingen

In de voorgaande paragraaf is geconcludeerd dat de wetswijziging en de uitvoering ervan wordt gedragen door het mbo. De evaluatie laat dan ook geen urgente noodzaak zien om de wetgeving ten aanzien van de examencommissies in het mbo aan te passen. Een uitzondering vormt wellicht het wetsartikel 7.4.5, lid 8 over het examencommissielid afkomstig uit de beroepspraktijk. De ervaringen met het externe lid uit de beroepspraktijk zijn zeer wisselend. Meerwaarde wordt gezien in de onafhankelijke positie en kritische blik, en in de visie vanuit het beroepenveld. Kanttekeningen zijn de vaak beperkte kennis van examinering en het beperkte spectrum van beroepen waar het externe lid kennis van heeft. Ook blijkt het in de praktijk vaak lastig om deze leden te vinden en ze deel te laten nemen aan de bijeenkomsten van de examencommissies. Verder wordt vanuit de mbo-instellingen beargumenteerd dat betrokkenheid van de beroepspraktijk van groot belang is voor het mbo maar dat de instellingen dit ook op andere manieren organiseren. Bovendien kan de vraag gesteld worden of meerwaarde van betrokkenheid vanuit de beroepspraktijk mogelijk meer aan de zorgkant (betrokkenheid bij de constructie van examens en examinering in de praktijk) dan aan de borgingskant kan worden ervaren. De noodzakelijkheid van een wetsbepaling over een verplicht externe examencommissielid uit de beroepspraktijk wordt ter discussie gesteld. Ook wordt gewezen op het onderzoekskader mbo 2022 van de Inspectie van het Onderwijs waarin een bepaling is opgenomen over de betrokkenheid van de beroepspraktijk bij de examinering. Mogelijke alternatieven voor de wetsbepaling over het externe examencommissielid uit de beroepspraktijk zijn a) het verwijderen van deze bepaling en de keuze laten aan de instellingen of b) verheldering van de mogelijke taken en meerwaarde van dit examencommissielid. Het Kennispunt MBO Onderwijs en Examinering heeft al een handreiking met tips voor praktische invulling van deze positie. Wellicht kan deze worden uitgebreid met goede voorbeelden en kan er meer richtbaarheid aan deze handreiking worden gegeven. Dit geldt ook voor twee andere thema's die blijkens het onderzoek in ontwikkeling zijn en waar de mbo-instellingen soms zoeken naar goede aanpakken: 1) de scheiding tussen borgen en zorgen verder versterken in combinatie met (behoud van) een goede communicatie en uitwisseling tussen de examencommissies en de onderwijsteams en 2) examinering in de beroepspraktijk.

Verder geconstateerde knelpunten betreffen vooral de facilitering (in uren) en bemensing van de examencommissies. Deze knelpunten liggen vooral op het niveau van de uitvoering op de mbo-instellingen en hebben maar beperkt te maken met de nieuwe wettelijke eisen. Ook de constatering dat het werk van de examencommissies zwaarder en complexer wordt (LLO, meer aanvragen voor vrijstellingen, mbo-verklaring, mogelijk examinering van burgerschap etc.) wordt niet direct in verband gebracht met mogelijke aanpassingen van de wettelijke eisen aan examencommissies. Wel wordt de regelgeving omtrent vrijstellingen in het mbo als complex ervaren. Wellicht

---

13 Boer, P. den, Keppels, E., Leest, B., Verhaegh, T., Wolbers, M., Casteren, W. van, Cuppen, J., Essen, E. van, Mulder, J. (2019). *Evaluatie herziening kwalificatiestructuur mbo*. Nijmegen: KBA Nijmegen, ResearchNed.

biedt verdiepend onderzoek op dit aspect van de wetgeving aanknopingspunten voor aanpassing/beperking van de wetgeving.

Tot slot wordt Lerend kwalificeren gezien als een belangrijke ontwikkeling die van invloed gaat zijn op het werk van de examencommissies. Dit leidt tot bezorgdheid over de workload en over mogelijke veranderingen in de scheiding van borgen en zorgen. Echter, op welke manier dit vorm gaat krijgen in onderwijs en examinering en of dit vraagt om nieuwe regelgeving of afspraken is voor de examencommissies op dit moment nog niet duidelijk.

Bijlage 1

Resultaten van de enquête onder examencommissies

Tabel 1 – Is de structuur van de examencommissie sinds 2017 gewijzigd en zo ja, in hoeverre heeft de aanscherping van de eisen aan de examencommissies invloed gehad op deze wijziging (N=115)

Ja	71%
Nee	29%
Niet	7%
In geringe mate	28%
In vrij sterke mate	37%
In sterke mate	29%

Tabel 2 - Samenstelling van de examencommissies (N=114)

	Huidige situatie			Veranderd door wetswijziging?		
	ja	nee	weet niet	ja	nee	weet niet
Heeft in de examencommissies minimaal één lid van buiten de opleiding(en) zitting?	95%	5%	0%	29%	61%	10%
Heeft in de examencommissies minimaal één docent uit de opleiding(en) zitting?	99%	1%	0%	18%	74%	8%
Heeft in de examencommissies minimaal één lid uit de beroepspraktijk zitting?	84%	15%	1%	26%	63%	11%
Heeft in de examencommissies iemand zitting die financiële verantwoordelijkheid draagt binnen de instelling?	20%	80%	0%	34%	51%	15%
Hebben examencommissies regels opgesteld ter voorkoming van belangenverstremeling bij de toebedeling en uitvoering van taken?	89%	10%	1%	37%	46%	16%
	Huidige situatie			Veranderd door wetswijziging?		
	ja	deels	nee	ja	nee	weet niet
Zo ja, worden deze regels in de praktijk nageleefd?	97%	3%	-	37%	47%	16%

Tabel 3 – Onafhankelijkheid en deskundigheid van de examencommissies (N=110)

	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging?		
	<i>altijd</i>	<i>deels</i>	<i>niet</i>	<i>weet niet</i>	<i>ja</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>
Het bevoegd gezag benoemt leden van de examencommissies op basis van hun deskundigheid	73%	23%	2%	2%	21%	47%	32%
Het bevoegd gezag toetst de deskundigheid en onafhankelijkheid van nieuw te benoemen leden	47%	29%	18%	6%	18%	50%	32%
Het bevoegd gezag raadpleegt de examencommissies bij benoeming van nieuwe leden	82%	8%	5%	5%	21%	49%	30%
Het bevoegd gezag draagt er zorg voor dat het onafhankelijk en deskundig functioneren van de examencommissies voldoende wordt gewaarborgd	72%	24%	1%	2%	24%	48%	29%

Tabel 4 – Wettelijke taken van de examencommissies (N=108)

	Huidige situatie			Veranderd door wetswijziging?		
	<i>vol-doende</i>	<i>onvol-doende</i>	<i>weet niet</i>	<i>ja</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>
Hebben examencommissies zicht op de kwaliteit van de exameninstrumenten?	95%	3%	2%	26%	56%	19%
Hebben examencommissies zicht op de kwaliteit van de examenprocessen?	97%	3%	0%	34%	49%	17%
Hebben examencommissies zicht op de kwaliteit van de diplomering?	100%	0%	0%	29%	53%	18%
Hebben examencommissies zicht op de vraag of is voldaan aan de standaarden voor examenkwaliteit?	94%	3%	3%	28%	47%	24%
Doen examencommissies jaarlijks verslag van haar werkzaamheden en van de examenkwaliteit per opleiding?	86%	12%	2%	27%	50%	23%
Bewaken examencommissies of evt. verbetermaatregelen het gewenste effect hebben?	95%	3%	2%	26%	56%	19%

Tabel 5 – Vaststellen instellingsexamens (N=105)

	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging?			
	vol- doende	onvol- doende	weet niet	n.v.t.	ja	nee	weet niet	n.v.t.
In hoeverre controleert de examencommissie of bij instellingsexamens de exameninstrumenten voldoen aan de standaarden voor examenkwaliteit?	84%	8%	1%	7%	16%	53%	23%	8%

	Huidige situatie					Veranderd door wetswijziging?			
	ja	deels	nee	weet niet	n.v.t.	ja	nee	weet niet	n.v.t.
Zijn hiervoor richtlijnen of aanwijzingen opgesteld?	85%	n.v.t.	7%	4%	4%	22%	45%	27%	6%
Zo ja, in hoeverre worden de richtlijnen en aanwijzingen voor beoordeling en vaststelling van instellingsexamens nageleefd?	87%	10%	0%	2%	n.v.t.	18%	56%	26%	n.v.t.

Tabel 6 – Diplomering (N=104)

	Huidige situatie		Veranderd door wetswijziging?		
	vol- doende	onvol- doende	ja	nee	weet niet
In hoeverre controleert de examencommissie of een student aan alle formele voorwaarden heeft voldaan voor het krijgen van een diploma?	98%	2%	22%	16%	18%

	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging?		
	altijd	deels	niet	weet niet	ja	nee	weet niet
Neemt de examencommissie het diplomabesluit?	97%	3%	0%	0%	16%	68%	16%

Tabel 7 – Vrijstellingen (N=103)

	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging?		
	ja	deels	nee	weet niet	ja	nee	weet niet
Zijn er richtlijnen voor het verlenen van vrijstellingen?	100%	n.v.t.	0%	0%	22%	58%	21%
Worden deze richtlijnen in de praktijk nageleefd?	92%	7%	0%	1%	18%	58%	24%

Tabel 8 – Onregelmatigheden en fraude (N=103)

	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging?		
	ja	deels	nee	weet niet	ja	nee	weet niet
Zijn er richtlijnen voor handelen bij onregelmatigheden en fraude?	96%	n.v.t.	2%	2%	19%	52%	29%
Worden deze richtlijnen in de praktijk nageleefd?	82%	16%	0%	2%	15%	55%	31%

Tabel 9 – Scheiding tussen borgen en zorgen (N=103)

	Huidige situatie			Veranderd door wetswijziging?		
	vol-doende	onvol-doende	weet niet	ja	nee	weet niet
In hoeverre is het voor de examencommissie duidelijk welke taken tot hun domein horen en welke taken tot het domein van onderwijsafdelingen?	93%	7%	0%	41%	43%	16%
Wordt de scheiding tussen 'borgen' en 'zorgen' in de praktijk nageleefd?	90%	8%	3%	51%	34%	16%

Tabel 10 – Oordeel over functioneren van examencommissies vergeleken met 2017 (N=102)

	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging? (o.b.v. huidige situatie verbeterd)				
	min-der goed	gelijk gebleven	beter	weet niet	geen invloed	geringe invloed	vrij sterke invloed	sterke invloed	weet niet
Samenstelling examencommissie	1%	22%	69%	8%	7%	18%	38%	35%	3%
Onafhankelijkheid	0%	32%	60%	8%	4%	8%	38%	43%	7%
Deskundigheid	0%	26%	64%	10%	14%	27%	30%	23%	6%
Uitvoering van wettelijke taken	0%	33%	56%	12%	7%	17%	38%	32%	6%
Scheiding van borgen en zorgen	1%	25%	65%	9%	5%	14%	26%	47%	8%
Overall functioneren examencommissie(s)	0%	20%	72%	7%	4%	24%	42%	23%	7%

Tabel 11 – In hoeverre heeft de verbetering in het functioneren van de examencommissie(s) geleid tot een betere kwaliteit van de examinering? (N=85)

Niet	8%
In geringe mate	21%
In vrij sterke mate	42%
In sterke mate	24%
Anders	5%
Total	100%

Tabel 12 – Onderwerpen waarop de ervaren knelpunten in het functioneren van de examencommissie(s) betrekking hebben (meerdere antwoorden mogelijk, N=38)

Facilitering (in uren) van de examencommissieleden	52%
Invulling van de rol van het examencommissielid uit beroepspraktijk	46%
Combineren van rol docent met die van examencommissielid	45%
Bemensing van examencommissie	36%
Scheiding tussen borgen en zorgen	30%
(Durven) aanspreken van onderwijsteams als zij in gebreke blijven	27%
Rol van het bevoegd gezag	18%
Deskundigheid van de examencommissie	17%
Anders	14%
Uitvoering van de wettelijke taken	11%
Onafhankelijkheid van de examencommissie	4%

Tabel 13 – In hoeverre hebben de knelpunten te maken met de huidige wettelijke bepalingen over examencommissies? (N=38)

	Niet	In geringe mate	In vrij sterke mate	In sterke mate
In hoeverre hebben de knelpunten te maken met de huidige wettelijke regels voor de examencommissies?	54%	27%	17%	3%
In hoeverre kunnen de knelpunten worden opgelost of verminderd door veranderingen in wetgeving of overheidsbeleid?	27%	36%	12%	25%

Bijlage 2

Resultaten van de enquête onder beleidsmedewerkers examinering, uitgesplitst naar bekostigde en niet-bekostigde instellingen

Tabel 1 – Is de structuur van de examencommissie sinds 2017 gewijzigd en zo ja, in hoeverre heeft de aanscherping van de eisen aan de examencommissies invloed gehad op deze wijziging

	Bekostigd (N=30)	Niet-bekostigd (N=21)
Ja	75%	43%
Nee	25%	57%

	Bekostigd (N=30)	Niet-bekostigd (N=9)
Niet	13%	22%
In geringe mate	17%	44%
In vrij sterke mate	40%	22%
In sterke mate	30%	11%

Tabel 2 - Samenstelling van de examencommissies

	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging?		
	ja, bij alle examencommissies	ja, bij een deel van de examencommissies	nee	weet niet	ja	nee	weet niet
<i>Bekostigd (N=40)</i>							
Heeft in de examencommissies minimaal één lid van buiten de opleiding(en) zitting?	93%	8%	0%	0%	53%	35%	13%
Heeft in de examencommissies minimaal één docent uit de opleiding(en) zitting?	100%	0%	0%	0%	30%	63%	8%
Heeft in de examencommissies minimaal één lid uit de beroepspraktijk zitting?	68%	25%	5%	3%	50%	35%	15%
Heeft in de examencommissies iemand zitting die financiële verantwoordelijkheid draagt binnen de instelling?	15%	10%	70%	5%	58%	30%	13%
Hebben examencommissies regels opgesteld ter voorkoming van belangenverstremgeling bij de toebedeling en uitvoering van taken?	80%	0%	8%	13%	53%	23%	25%
Zo ja, worden deze regels in de praktijk nageleefd?	97%	0%	0%	3%	50%	16%	34%

	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging?		
	<i>ja, bij alle examen-commissies</i>	<i>ja, bij een deel van de examen-commissies</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>	<i>ja</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>
<i>Niet-bekostigd (N=21)</i>							
Heeft in de examencommissies minimaal één lid van buiten de opleiding(en) zitting?	100%	0%	0%	0%	14%	81%	5%
Heeft in de examencommissies minimaal één docent uit de opleiding(en) zitting?	95%	0%	5%	0%	5%	81%	14%
Heeft in de examencommissies minimaal één lid uit de beroepspraktijk zitting?	90%	5%	5%	0%	14%	76%	10%
Heeft in de examencommissies iemand zitting die financiële verantwoordelijkheid draagt binnen de instelling?	14%	0%	86%	0%	5%	86%	10%
Hebben examencommissies regels opgesteld ter voorkoming van belangenverstremgeling bij de toedeling en uitvoering van taken?	67%	0%	19%	14%	19%	62%	19%
Zo ja, worden deze regels in de praktijk nageleefd?	86%	7%	0%	7%	21%	79%	0%

Tabel 3 – Onafhankelijkheid en deskundigheid van de examencommissies

	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging?		
	<i>ja, bij alle examen-commissies</i>	<i>ja, bij een deel van de examen-commissies</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>	<i>ja</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>
<i>Bekostigd (N=39)</i>							
Het bevoegd gezag benoemt leden van de examencommissies op basis van hun deskundigheid	92%	0%	5%	3%	49%	36%	15%
Het bevoegd gezag toetst de deskundigheid en onafhankelijkheid van nieuw te benoemen leden	77%	0%	15%	8%	41%	38%	21%
Het bevoegd gezag raadpleegt de examencommissies bij benoeming van nieuwe leden	90%	8%	3%	0%	46%	31%	23%
Het bevoegd gezag draagt er zorg voor dat het onafhankelijk en deskundig functioneren van de examencommissies voldoende wordt gewaarborgd	85%	0%	10%	5%	38%	36%	26%

	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging?		
	ja, bij alle examencommissies	ja, bij een deel van de examencommissies	nee	weet niet	ja	nee	weet niet
<i>Niet-bekostigd (N=21)</i>							
Het bevoegd gezag benoemt leden van de examencommissies op basis van hun deskundigheid	100%	0%	0%	0%	10%	86%	5%
Het bevoegd gezag toetst de deskundigheid en onafhankelijkheid van nieuw te benoemen leden	86%	0%	10%	5%	19%	67%	14%
Het bevoegd gezag raadpleegt de examencommissies bij benoeming van nieuwe leden	86%	0%	5%	10%	14%	71%	14%
Het bevoegd gezag draagt er zorg voor dat het onafhankelijk en deskundig functioneren van de examencommissies voldoende wordt gewaarborgd	95%	0%	0%	5%	14%	81%	5%

Tabel 4 – Wettelijke taken van de examencommissies

	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging?		
	ja, bij alle examencommissies	ja, bij een deel van de examencommissies	nee	weet niet	ja	nee	weet niet
<i>Bekostigd (N=38)</i>							
Hebben examencommissies zicht op de kwaliteit van de exameninstrumenten?	87%	13%	0%	0%	45%	39%	16%
Hebben examencommissies zicht op de kwaliteit van de examenprocessen?	79%	16%	5%	0%	39%	37%	24%
Hebben examencommissies zicht op de kwaliteit van de diplomering?	89%	8%	3%	0%	34%	47%	18%
Hebben examencommissies zicht op de vraag of is voldaan aan de standaarden voor examenkwaliteit?	79%	13%	5%	3%	45%	32%	24%
Doen examencommissies jaarlijks verslag van haar werkzaamheden en van de examenkwaliteit per opleiding?	92%	3%	3%	3%	37%	45%	18%
Bewaken examencommissies of evt. verbetermaatregelen het gewenste effect hebben?	76%	13%	3%	8%	42%	32%	26%
Hebben examencommissies richtlijnen en aanwijzingen vastgesteld om instellingsexamens te beoordelen en vast te stellen?	79%	13%	0%	8%	37%	32%	32%
Zo ja, worden deze richtlijnen en aanwijzingen in de praktijk nageleefd?	74%	11%	6%	9%	34%	37%	29%

	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging?		
	<i>ja, bij alle examencommissies</i>	<i>ja, bij een deel van de examencommissies</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>	<i>ja</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>
<i>Niet-bekostigd (N=21)</i>							
Hebben examencommissies zicht op de kwaliteit van de exameninstrumenten?	95%	5%	0%	0%	43%	48%	10%
Hebben examencommissies zicht op de kwaliteit van de examenprocessen?	100%	0%	0%	0%	33%	62%	5%
Hebben examencommissies zicht op de kwaliteit van de diplomering?	100%	0%	0%	0%	33%	57%	10%
Hebben examencommissies zicht op de vraag of is voldaan aan de standaarden voor examenkwaliteit?	90%	5%	0%	5%	33%	52%	14%
Doen examencommissies jaarlijks verslag van haar werkzaamheden en van de examenkwaliteit per opleiding?	100%	0%	0%	0%	29%	62%	10%
Bewaken examencommissies of evt. verbetermaatregelen het gewenste effect hebben?	90%	0%	10%	0%	29%	62%	10%
Hebben examencommissies richtlijnen en aanwijzingen vastgesteld om instellingsexamens te beoordelen en vast te stellen?	81%	0%	14%	5%	19%	57%	24%
Zo ja, worden deze richtlijnen en aanwijzingen in de praktijk nageleefd?	100%	0%	0%	0%	24%	59%	18%

Tabel 5 – Vaststellen instellingsexamens

	Huidige situatie					Veranderd door wetswijziging?			
	<i>ja, bij alle examencommissies</i>	<i>ja, bij een deel van de examencommissies</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>	<i>n.v.t.</i>	<i>ja</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>	<i>n.v.t.</i>
<i>Bekostigd (N=38)</i>									
Controleren de examencommissies of bij instellingsexamens de exameninstrumenten voldoen aan de standaarden voor examenkwaliteit?	79%	13%	5%	3%	0%	32%	45%	18%	5%
Zijn hiervoor richtlijnen of aanwijzingen opgesteld?	82%	5%	8%	5%	0%	42%	37%	18%	3%
Zo ja, worden deze richtlijnen of aanwijzingen in de praktijk nageleefd?	85%	6%	0%	9%	0%	30%	42%	24%	3%

<i>Niet-bekostigd (N=20)</i>	<i>Huidige situatie</i>					<i>Veranderd door wetswijziging?</i>			
	<i>ja, bij alle examen-commissies</i>	<i>ja, bij een deel van de examen-commissies</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>	<i>n.v.t.</i>	<i>ja</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>	<i>n.v.t.</i>
Controleren de examencommissies of bij instellingsexamens de exameninstrumenten voldoen aan de standaarden voor examenkwaliteit?	85%	0%	5%	5%	5%	20%	55%	15%	10%
Zijn hiervoor richtlijnen of aanwijzingen opgesteld?	80%	0%	10%	5%	5%	20%	50%	20%	10%
Zo ja, worden deze richtlijnen of aanwijzingen in de praktijk nageleefd?	100%	0%	0%	0%	0%	25%	50%	25%	0%

Tabel 6 – Diplomerig

<i>Bekostigd (N=38)</i>	<i>Huidige situatie</i>				<i>Veranderd door wetswijziging?</i>		
	<i>ja, bij alle examen-commissies</i>	<i>ja, bij een deel van de examen-commissies</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>	<i>ja</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>
Controleren examencommissies of een student aan alle formele voorwaarden heeft voldaan voor het krijgen van een diploma?	97%	3%	0%	0%	29%	55%	16%
Nemen examencommissies het diplomabesluit?	95%	5%	0%	0%	29%	58%	13%

<i>Niet-bekostigd (N=20)</i>	<i>Huidige situatie</i>				<i>Veranderd door wetswijziging?</i>		
	<i>ja, bij alle examen-commissies</i>	<i>ja, bij een deel van de examen-commissies</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>	<i>ja</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>
Controleren examencommissies of een student aan alle formele voorwaarden heeft voldaan voor het krijgen van een diploma?	95%	0%	5%	0%	30%	65%	5%
Nemen examencommissies het diplomabesluit?	95%	0%	5%	0%	30%	65%	5%

Tabel 7 – Vrijstellingen

	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging?		
	<i>ja, bij alle examens-commissies</i>	<i>ja, bij een deel van de examens-commissies</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>	<i>ja</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>
					<i>ja</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>
<i>Bekostigd (N=38)</i>							
Zijn er richtlijnen voor het verlenen van vrijstellingen?	95%	5%	0%	0%	34%	50%	16%
Worden deze richtlijnen in de praktijk nageleefd?	97%	3%	0%	0%	32%	47%	21%
	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging?		
	<i>ja, bij alle examens-commissies</i>	<i>ja, bij een deel van de examens-commissies</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>	<i>ja</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>
					<i>ja</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>

Tabel 8 – Onregelmatigheden en fraude

	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging?		
	<i>ja, bij alle examens-commissies</i>	<i>ja, bij een deel van de examens-commissies</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>	<i>ja</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>
					<i>ja</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>
<i>Bekostigd (N=38)</i>							
Zijn er richtlijnen voor handelen bij onregelmatigheden en fraude?	97%	0%	3%	0%	24%	63%	13%
Worden deze richtlijnen in de praktijk nageleefd?	86%	5%	0%	8%	24%	57%	19%
	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging?		
	<i>ja, bij alle examens-commissies</i>	<i>ja, bij een deel van de examens-commissies</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>	<i>ja</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>
					<i>ja</i>	<i>nee</i>	<i>weet niet</i>

Tabel 9 – Scheiding tussen borgen en zorgen

	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging?		
	ja, bij alle examencommissies	ja, bij een deel van de examencommissies	nee	weet niet	ja	nee	weet niet
<i>Bekostigd (N=38)</i>							
Is het voor examencommissies duidelijk welke taken tot hun domein horen en welke taken tot het domein van onderwijsafdelingen?	87%	13%	0%	0%	79%	11%	11%
Wordt de scheiding tussen 'borgen' en 'zorgen' in de praktijk nageleefd?	71%	21%	8%	0%	74%	16%	11%

	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging?		
	ja, bij alle examencommissies	ja, bij een deel van de examencommissies	nee	weet niet	ja	nee	weet niet
<i>Niet-bekostigd (N=20)</i>							
Is het voor examencommissies duidelijk welke taken tot hun domein horen en welke taken tot het domein van onderwijsafdelingen?	80%	5%	5%	10%	35%	50%	15%
Wordt de scheiding tussen 'borgen' en 'zorgen' in de praktijk nageleefd?	70%	5%	5%	20%	30%	50%	20%

Tabel 10 – Oordeel over functioneren van examencommissies vergeleken met 2017

	Huidige situatie				Veranderd door wetswijziging? (o.b.v. huidige situatie verbeterd)				
	minder goed	gelijk gebleven	verbeterd	weet niet	geen invloed	geringe invloed	vrij sterke invloed	sterke invloed	weet niet
<i>Bekostigd (N=37)</i>									
Samenstelling Examencommissie(s)	3%	16%	76%	5%	7%	7%	43%	36%	7%
Onafhankelijkheid	3%	8%	84%	5%	3%	10%	39%	42%	6%
Deskundigheid	3%	14%	78%	5%	7%	24%	34%	24%	10%
Uitvoering van wettelijke taken	3%	22%	70%	5%	4%	27%	42%	23%	4%
Scheiding van borgen en zorgen	0%	11%	84%	5%	0%	13%	32%	45%	10%
Overall functioneren examencommissie(s)	3%	11%	78%	8%	3%	21%	41%	31%	3%

	<i>Huidige situatie</i>				<i>Veranderd door wetswijziging? (o.b.v. huidige situatie verbeterd)</i>				
	minder goed	gelijk gebleven	verbeterd	weet niet	geen invloed	geringe invloed	vrij sterke invloed	sterke invloed	weet niet
<i>Niet-bekostigd (N=20)</i>									
Samenstelling Examencommissie(s)	0%	40%	50%	10%	20%	20%	40%	20%	0%
Onafhankelijkheid	0%	50%	40%	10%	0%	25%	63%	13%	0%
Deskundigheid	0%	40%	55%	5%	9%	55%	9%	18%	9%
Uitvoering van wettelijke taken	0%	50%	45%	5%	11%	33%	22%	22%	11%
Scheiding van borgen en zorgen	0%	35%	50%	15%	10%	40%	30%	10%	10%
Overall functioneren examencommissie(s)	0%	25%	70%	5%	7%	43%	36%	7%	7%

Tabel 11 – In hoeverre heeft de verbetering in het functioneren van de examencommissie(s) geleid tot een betere kwaliteit van de examinering?

	<i>Bekostigd (N=35)</i>	<i>Niet-bekostigd (N=15)</i>
Niet	3%	13%
In geringe mate	40%	20%
In vrij sterke mate	46%	60%
In sterke mate	11%	7%
Total	100%	100%

Tabel 12 – Onderwerpen waarop de ervaren knelpunten in het functioneren van de examencommissie(s) betrekking hebben (meerdere antwoorden mogelijk)

	Bekostigd (N=35)	Niet-bekostigd (N=15)
Zijn er momenteel knelpunten wat betreft het functioneren van de examencommissie(s) in uw instelling?	70%	20%
Facilitering (in uren) van de examencommissieleden	30%	5%
Invulling van de rol van het examencommissielid uit beroepspraktijk	30%	0%
Combineren van rol docent met die van examencommissielid	15%	5%
Bemensing van examencommissie	28%	10%
Scheiding tussen borgen en zorgen	15%	0%
(Durven) aanspreken van onderwijsteams als zij in gebreke blijven	20%	0%
Rol van het bevoegd gezag	8%	0%
Deskundigheid van de examencommissie	8%	0%
Anders	18%	5%
Uitvoering van de wettelijke taken	0%	0%
Onafhankelijkheid van de examencommissie	13%	0%

Tabel 13 – In hoeverre hebben de knelpunten te maken met de huidige wettelijke bepalingen over examencommissies?

Bekostigd (N=26)	Niet	In geringe mate	In vrij sterke mate	In sterke mate
In hoeverre hebben de knelpunten te maken met de huidige wettelijke regels voor de examencommissies?	38%	38%	15%	8%
In hoeverre kunnen de knelpunten worden opgelost of verminderd door veranderingen in wetgeving of overheidsbeleid?	23%	38%	23%	15%

	Niet	In geringe mate	In vrij sterke mate	In sterke mate
In hoeverre hebben de knelpunten te maken met de huidige wettelijke regels voor de examencommissies?	50%	25%	25%	0%
In hoeverre kunnen de knelpunten worden opgelost of verminderd door veranderingen in wetgeving of overheidsbeleid?	75%	25%	0%	0%

Bijlage 3

Vragenlijsten

Enquête contactpersonen examinering

[Invulinstructie]

Algemeen

1. Wat is uw functie binnen [Naam mbo-instelling]?

Meerdere antwoorden mogelijk

- a. Beleidsadviseur / stafmedewerker
- b. Docent
- c. Anders, nl. ....

Structuur van examencommissies

2. Welke situatie is op uw mbo-instelling van toepassing?

- a. Er is één centrale examencommissie voor de gehele instelling
- b. Er is een centrale examencommissie met daarnaast decentrale examencommissies
- c. Er zijn alleen decentrale examencommissies
- d. Anders, nl. ....

[Als b. of c. bij voorgaande vraag]

3. Hoeveel decentrale examencommissies zijn er in uw instelling?

decentrale examencommissies

4. Op basis waarvan zijn de decentrale examencommissies georganiseerd?

- a. Op basis van locatie
- b. Op basis van sector/opleidingscluster
- c. Op basis van doelgroep (bijvoorbeeld beroepsonderwijs, VAVO, educatie, LLO etc.)
- d. Anders, nl. ....

[Allen]

5. Is de structuur van de examencommissies sinds 2017 gewijzigd?

- a. Ja
- b. Nee

[Als a. bij voorgaande vraag]

6. Kunt u de wijziging kort toelichten?

[Als a. bij voorgaande vraag]

7. In hoeverre heeft de aanscherping van de eisen aan examencommissies invloed gehad op deze wijziging van de structuur van examencommissies?

- a. Niet
- b. In geringe mate
- c. In vrij sterke mate
- d. In sterke mate

Samenstelling van de examencommissie(s)

8. De wet stelt eisen aan de samenstelling van de examencommissies. Kunt u van elk van de volgende aspecten aangeven
- in hoeverre dit bij de examencommissie(s) in uw instelling momenteel van toepassing is,
  - of dit door de wetwijziging (aanscherping eisen aan examencommissies) is veranderd?

In geval van één centrale examencommissie (vraag 2 = a):

** antwoordmogelijkheden aanpassen. "ja, bij alle examencommissies" wordt "ja"; antwoordmogelijkheid "ja, bij een deel van de examencommissies" vervalt.

** formulering van de items aanpassen. Bijvoorbeeld "heeft in de examencommissies" wordt "heeft de examencommissie"; "hebben examencommissies" wordt "heeft de examencommissie".

Dit geldt voor de vragen 8 t/m 16 (formulering items aanpassen niet altijd nodig).

	Huidige situatie				Veranderd door aanscherping eisen		
	ja, bij alle examen-commissies	ja, bij een deel van de examen-commissies	nee	weet niet	ja	nee	weet niet
A Heeft in de examencommissies minimaal één lid van buiten de opleiding(en) zitting?							
B Heeft in de examencommissies minimaal één docent uit de opleiding(en) zitting?							
C Heeft in de examencommissies minimaal één lid uit de beroepspraktijk zitting?							
D Heeft in de examencommissies iemand zitting die financiële verantwoordelijkheid draagt binnen de instelling?							
E Hebben examencommissies regels opgesteld ter voorkoming van belangenverstremgeling bij de toedeling en uitvoering van taken?							

Als E = ja (alle of deel examencommissies) hierna toevoegen (F): Worden deze regels in de praktijk nageleefd? (zelfde antwoordmogelijkheden)

Ruimte voor evt. toelichting bij de samenstelling van de examencommissie(s):

.....

Deskundigheid en onafhankelijkheid

De volgende vragen gaan over de deskundigheid en onafhankelijkheid van de examencommissie(s) en de rol hierbij van het bevoegd gezag. Bij 'bevoegd gezag' gaat het in bekostigde mbo-instellingen doorgaans om het CvB, in private onderwijsinstellingen om de directie.

Kunt u van elk van de volgende aspecten aangeven

- in hoeverre dit bij de examencommissie(s) in uw instelling momenteel van toepassing is
- of dit door de wetswijziging (aanscherping eisen aan examencommissies) is veranderd?

	Huidige situatie				Veranderd door aanscherping eisen		
	ja, bij alle examencommissies	ja, bij een deel van de examencommissies	nee	weet niet	ja	nee	weet niet
A Het bevoegd gezag benoemt leden van de examencommissie op basis van hun deskundigheid							
B Het bevoegd gezag toetst de deskundigheid en onafhankelijkheid van nieuw te benoemen leden							
C Het bevoegd gezag raadpleegt de examencommissie bij de benoeming van nieuwe leden							
D Het bevoegd gezag draagt er zorg voor dat het onafhankelijk en deskundig functioneren van de examencommissie voldoende wordt gewaarborgd							

Ruimte voor evt. toelichting bij de deskundigheid en onafhankelijkheid van de examencommissie(s):

.....

Wettelijke taken

Borgen van de kwaliteit van de examinering

9. De volgende vragen gaan over de kwaliteitsborging door de examencommissie(s) in uw instelling. Kunt u van elk van de volgende aspecten aangeven
- in hoeverre dit bij de examencommissie(s) in uw instelling momenteel van toepassing is
  - of dit door de wetwijziging (aanscherping eisen aan examencommissies) is veranderd?

	Huidige situatie				Veranderd door aanscherping eisen		
	ja, alle examencommissies	ja, een deel van de examencommissies	nee	weet niet	ja	nee	weet niet
A Hebben examencommissies zicht op de kwaliteit van de exameninstrumenten?							
B Hebben examencommissies zicht op de kwaliteit van de examenprocessen?							
C Hebben examencommissies zicht op de kwaliteit van de diplomering?							
D Hebben examencommissies zicht op de vraag of is voldaan aan de standaarden voor examenkwaliteit?							
E Doen examencommissies jaarlijks verslag van haar werkzaamheden en van de examenkwaliteit per opleiding?							
F Bewaken examencommissies of evt. verbetermaatregelen het gewenste effect hebben?							
G Hebben examencommissie richtlijnen en aanwijzingen vastgesteld om instellingsexamens te beoordelen en vast te stellen?							

Als G = 'ja' (alle of deel examencommissies) daarna toevoegen (H): Worden deze richtlijnen en aanwijzingen in de praktijk nageleefd? (zelfde antwoordmogelijkheden)

Ruimte voor evt. toelichting bij de rol van de examencommissie(s) in de kwaliteitsborging van de examinering:

.....

Vaststellen van instellingsexamens

10. De volgende vragen gaan over het vaststellen van instellingsexamens in uw instelling. Kunt u van elk van de volgende aspecten aangeven

- in hoeverre dit bij de examencommissie(s) in uw instelling momenteel van toepassing is
- of dit door de wetwijziging (aanscherping eisen aan examencommissies) is veranderd?

	Huidige situatie					Veranderd door aanscherping eisen			
	ja, alle examencommissies	ja, een deel van de examencommissies	nee	weet niet	n.v.t.	ja	nee	weet niet	n.v.t.
A Controleren de examencommissies of bij instellingsexamens de exameninstrumenten voldoen aan de standaarden voor examenkwaliteit?									
B Zijn hiervoor richtlijnen of aanwijzingen opgesteld?									

Als B = ja (alle of deel examencommissies) hierna toevoegen (C): Worden deze richtlijnen of aanwijzingen in de praktijk nageleefd? (zelfde antwoordmogelijkheden)

Ruimte voor evt. toelichting bij de rol van de examencommissie(s) in de vaststelling van de instellingsexamens:

.....

Diplomerings

11. De volgende vragen gaan over het diplomerings in uw instelling. Kunt u van elk van de volgende aspecten aangeven

- in hoeverre dit bij de examencommissie(s) in uw instelling momenteel van toepassing is
- of dit door de wetwijziging (aanscherping eisen aan examencommissies) is veranderd?

	Huidige situatie				Veranderd door aanscherping eisen		
	ja, alle examencommissies	ja, een deel van de examencommissies	nee	weet niet	ja	nee	weet niet
A Controleren examencommissies of een student aan alle formele voorwaarden heeft voldaan voor het krijgen van een diploma?							
B Nemen examencommissies het diploma besluit?							

Ruimte voor evt. toelichting bij de rol van de examencommissie(s) in de diplomering:

.....

Verlenen van vrijstellingen en behandelen van andere verzoeken en van klachten over examens

12. Tot de taken en bevoegdheden van examencommissies behoort het verlenen van vrijstelling van een instellingsexamen of een centraal examen. Kunt u voor het volgende aspect aangeven
- in hoeverre dit bij de examencommissie(s) in uw instelling momenteel van toepassing is
  - of dit door de wetswijziging (aanscherping eisen aan examencommissies) is veranderd?

	Huidige situatie				Veranderd door aanscherping eisen		
	ja, alle examencommissies	ja, een deel van de examencommissies	nee	weet niet	ja	nee	weet niet
A Zijn er richtlijnen voor het verlenen van vrijstellingen?							

Als A = ja (alle of deel examencommissies) hierna toevoegen (B): Worden deze richtlijnen in de praktijk nageleefd? (zelfde antwoordmogelijkheden)

Ruimte voor evt. toelichting bij de rol van de examencommissie(s) in het verlenen van vrijstellingen:

Onregelmatigheden en fraude

13. De examencommissie heeft de taak om te handelen bij onregelmatigheden en fraude. Kunt u voor het volgende aspect aangeven
- in hoeverre dit bij de examencommissie(s) in uw instelling momenteel van toepassing is
  - of dit door de wetswijziging (aanscherping eisen aan examencommissies) is veranderd?

	Huidige situatie				Veranderd door aanscherping eisen		
	ja, alle examencommissies	ja, een deel van de examencommissies	nee	weet niet	ja	nee	weet niet
A Zijn er richtlijnen voor handelen bij onregelmatigheden en fraude?							

Als A = ja (alle of deel examencommissies) hierna toevoegen (B): Worden deze richtlijnen in de praktijk nageleefd? (zelfde antwoordmogelijkheden)

Ruimte voor evt. toelichting bij de rol van de examencommissie(s) bij onregelmatigheden en fraude:

Borgen en zorgen

14. Een belangrijk uitgangspunt in de wettelijke regels over examinering is de scheiding tussen *borgen* (examencommissies) en *zorgen* (onderwijsafdelingen). Kunt u van elk van de volgende aspecten aangeven

- in hoeverre dit bij de examencommissie(s) in uw instelling momenteel van toepassing is
- of dit door de wetwijziging (aanscherping eisen aan examencommissies) is veranderd?

	Huidige situatie				Veranderd door aanscherping eisen		
	ja, bij alle examencommissies	ja, bij een deel van de examencommissies	nee	weet niet	ja	nee	weet niet
A Is het voor examencommissies duidelijk welke taken tot hun domein horen en welke taken tot het domein van onderwijsafdelingen?							
B Wordt de scheiding tussen 'borgen' en 'zorgen' in de praktijk nageleefd?							

[als bij item B 'ja, een deel van de examencommissies' of 'nee' is ingevuld bij 'huidige situatie']

15. Kunt u dit antwoord toelichten?

Bijvoorbeeld welke zorgende taken voert (een deel van de) examencommissies uit, onder welke omstandigheden gebeurt dit, in welke mate komt dit voor? [open vraag]

.....

Effecten van de wetwijziging

16. De volgende vragen gaan over uw inschatting van het huidige functioneren van de examencommissie(s) vergeleken met ca. 5 jaar geleden. Kunt u van elk de volgende aspecten aangeven:

- of het functioneren van de examencommissies is of examencommissies nu minder goed, even goed of beter functioneren;
- in hoeverre de wetwijziging (aanscherping eisen aan examencommissies) hierop invloed heeft gehad?

	Functioneren examencommissies				Invloed wetwijziging				
	minder goed	Gelijk gebleven	beter	weet niet	geen invloed	geringe invloed	vrij sterke invloed	sterke invloed	weet niet
A Samenstelling examencommissie									
B Onafhankelijkheid									
C Deskundigheid									
D Uitvoering van wettelijke taken									
E Scheiding tussen borgen en zorgen									
F Overall functioneren examencommissie(s)									

[als bij vraag 'Functioneren examencommissies', bij minimaal één van de items A-F 'verslechterd' is ingevuld]

17. U heeft bij één of meer van de aspecten uit de vorige vraag ingevuld dat het functioneren van de examencommissie(s) minder goed is geworden. Kunt u dit antwoord toelichten?

18.

[open vraag]

[als bij vraag 'Functioneren examencommissies', bij minimaal één van de items A-F 'verbeterd' is ingevuld]

19. U heeft bij één of meer van de aspecten uit vorige vraag ingevuld dat het functioneren van de examencommissie(s) is verbeterd. Kunt u dit antwoord toelichten?

[open vraag]

[als bij vraag 'Functioneren examencommissies', bij minimaal één van de items A-F 'verbeterd' is ingevuld]

20. In hoeverre heeft deze verbetering in het functioneren van examencommissie(s) geleid tot een betere kwaliteit van de examinering?

- a. Niet
- b. In geringe mate
- c. In vrij sterke mate
- d. In sterke mate

[als bij vraag 'Invloed wetswijziging', bij minimaal één van de items A-F 'geringe invloed', 'vrij sterke invloed' of 'sterke invloed' is ingevuld]

21. Kunt u toelichten in welk opzicht de wetswijziging van invloed is (geweest) op het functioneren van de examencommissie(s)?

[open vraag]

Knelpunten

22. Zijn er momenteel knelpunten wat betreft het functioneren van de examencommissie(s) in uw instelling?
- Ja
  - Nee

[als a. bij voorgaande vraag]

23. Waarop hebben deze knelpunten betrekking?
- Onafhankelijkheid van de examencommissie(s)
  - Combineren van rol docent met die van examencommissielid
  - Deskundigheid van de examencommissie(s)
  - Uitvoering van de wettelijke taken
  - Rol van het bevoegd gezag
  - Scheiding tussen borgen en zorgen
  - (Durven) aanspreken van onderwijsteams als zij in gebreke blijven
  - Invulling van de rol van het examencommissielid uit de beroepspraktijk
  - Facilitering (in uren) van de examencommissieleden
  - Bemensing van examencommissie(s)
  - Anders, nl. ....

24. Kunt u het knelpunt / de knelpunten kort toelichten?

[open vraag]

25. In hoeverre hebben de knelpunten te maken met de huidige wettelijke regels voor examencommissies?
- Niet
  - In geringe mate
  - In vrij sterke mate
  - In sterke mate

[als b., c. of d. bij voorgaande vraag]

26. Kunt u dit antwoord toelichten?

[open vraag]

27. In hoeverre kunnen de knelpunten worden opgelost of verminderd door veranderingen in wetgeving of overheidsbeleid?
- Niet
  - In geringe mate
  - In vrij sterke mate
  - In sterke mate

[als b., c. of d. bij voorgaande vraag]

28. Kunt u dit antwoord toelichten?

[open vraag]

[vanaf hier weer voor allen]

29. Zijn er ontwikkelingen (overheidsbeleid, instellingsbeleid, onderwijsvernieuwingen, etc.) die naar uw mening invloed hebben op het toekomstig functioneren van examencommissies in uw instelling?
- Ja
  - Nee

[als a. bij voorgaande vraag]

30. Kunt u dit antwoord toelichten?

[open vraag]

Ruimte voor eventuele opmerkingen: .....

Enquête examencommissies

[Invulinstructie]

Structuur van examencommissies

- Bij welke afdeling/team bent u werkzaam?
- Welke situatie is op uw mbo-instelling van toepassing?
  - Er is één centrale examencommissie voor de gehele instelling
  - Er is een centrale examencommissie met daarnaast decentrale examencommissies
  - Er zijn alleen decentrale examencommissies
  - Anders, nl.....

[Als voorgaande vraag =a, verder naar vraag 5-5a-5b (rol, hoe lang, hoeveel uren), dan vraag 6 overslaan en verder naar vraag 7 – structuur examencommissies].

- Binnen welke examencommissie(s) heeft u een rol?
  - De centrale examencommissie (indien van toepassing)
  - Een decentrale examencommissie
  - Bij meerdere decentrale examencommissies
  - Bij de centrale en bij een of meer decentrale examencommissies

[Als vraag 3 = a: verder naar vraag 5-5a-5b (rol, hoe lang, hoeveel uren), dan vraag 6 overslaan en verder naar vraag 7 – structuur examencommissies

Als vraag 3 = b: verder naar vraag 4

Als vraag 3 = c: Tekst “We vragen u in gedachten één examencommissie te kiezen waarvoor u het vervolg van de vragenlijst invult” (alleen tekst, geen vraag met antwoordmogelijkheden).

Daarna verder naar vraag 4

Als vraag 3 = d: extra vraag 3a

- We vragen u in gedachten één examencommissie te kiezen waarvoor u het vervolg van de vragenlijst invult.
  - De centrale examencommissie → verder naar vraag 5
  - Een decentrale examencommissie → verder naar vraag 4

- Bij welke decentrale examencommissie heeft u een rol?

Naam locatie/sector/doelgroep:

.....

5. Wat is uw rol in de examencommissie?

- a. Voorzitter
- b. Secretaris
- c. Lid
- d. Anders namelijk ....

5a. Hoe lang bent u al actief binnen uw examencommissie?

Aantal jaren:

5b. Hoeveel uur besteedt u gemiddeld per week aan uw examencommissie?

Gemiddeld aantal uren per week:

6. Op basis waarvan zijn de decentrale examencommissies georganiseerd?

- a. Op basis van locatie
- b. Op basis van sector/opleidingscluster
- c. Op basis van doelgroep (bijvoorbeeld beroepsonderwijs, VAVO, educatie, LLO etc.)
- d. Anders, nl.....

[Allen]

7. Is de structuur van de examencommissies sinds 2017 gewijzigd?

- a. Ja
- b. Nee

[Als a. bij voorgaande vraag]

8. Kunt u de wijziging kort toelichten?

9. In hoeverre heeft de aanscherping van de eisen aan examencommissies invloed gehad op deze wijziging van de structuur van examencommissies?

- a. Niet
- b. In geringe mate
- c. In vrij sterke mate
- d. In sterke mate

Samenstelling van de examencommissie(s)

10. De wet stelt eisen aan de samenstelling van de examencommissies. Kunt u van elk van de volgende aspecten aangeven

- in hoeverre dit bij uw examencommissie momenteel van toepassing is,
- of dit door de wetwijziging (aanscherping eisen aan examencommissies) is veranderd?

	Huidige situatie			Veranderd door aanscherping eisen		
	ja	nee	weet niet	ja	nee	weet niet
A Heeft in de examencommissie minimaal één lid van buiten de opleiding(en) zitting?						
B Heeft in de examencommissie minimaal één docent uit de opleiding(en) zitting?						
C Heeft in de examencommissie minimaal één lid uit de beroepspraktijk zitting?						
D Heeft in de examencommissie iemand zitting die financiële verantwoordelijkheid draagt binnen de instelling?						
E Zijn er regels opgesteld ter voorkoming van belangenverstremgeling bij de toedeling en uitvoering van taken door examencommissieleden?						

Als voorgaande vraag E = ja]

Worden deze regels ter voorkoming van belangenverstremgeling nageleefd?

Ja

Deels

Nee

Weet niet

Ruimte voor evt. toelichting bij de samenstelling van de examencommissie:

.....

[als voorgaande vraag, onderdeel C =ja]

11. Welke taken heeft het lid uit de beroepspraktijk binnen uw examencommissie?

- Dezelfde taken als de andere examencommissieleden
- Specifieke taken, namelijk ..... [open vraag]

12. Hoe beoordeelt u de toegevoegde waarde van het lid uit de beroepspraktijk aan uw examencommissie?

Heel klein – klein – niet groot/niet klein – groot – heel groot

[als voorgaande vraag is 1-3]

13. Kunt u aangeven waarom het lid vanuit de beroepspraktijk slechts een beperkte toegevoegde waarde heeft?

.....

[als voorgaande vraag is 4-5]

14. Kunt u aangeven waaruit de toegevoegde waarde van het lid vanuit de beroepspraktijk bestaat?

.....

Deskundigheid en onafhankelijkheid

15. De volgende vragen gaan over de deskundigheid en onafhankelijkheid van de examencommissie en de rol hierbij van het bevoegd gezag. Bij 'bevoegd gezag' gaat het in bekostigde instellingen doorgaans om het CvB, in private onderwijsinstellingen om de directie.. Kunt u van elk van de volgende aspecten aangeven

- in hoeverre dit bij uw examencommissie momenteel van toepassing is
- of dit door de wetswijziging (aanscherping eisen aan examencommissies) is veranderd?

		Huidige situatie			Veranderd door aanscherping eisen		
		altijd	deels	niet	weet niet	ja	nee
A Het bevoegd gezag benoemt leden van de examencommissie op basis van hun deskundigheid							
B Het bevoegd gezag toetst de deskundigheid en onafhankelijkheid van nieuw te benoemen leden							
C Het bevoegd gezag raadpleegt de examencommissie bij de benoeming van nieuwe leden							
D Het bevoegd gezag draagt er zorg voor dat het onafhankelijk en deskundig functioneren van de examencommissie voldoende wordt gewaarborgd							

Ruimte voor evt. toelichting bij de deskundigheid en onafhankelijkheid van de examencommissie:

.....

Wettelijke taken

Borgen van de kwaliteit van de examinering

16. De volgende vragen gaan over de kwaliteitsborging door uw examencommissie. Kunt u van elk van de volgende aspecten aangeven

- in hoeverre dit bij uw examencommissie momenteel van toepassing is
- of dit door de wetwijziging (aanscherping eisen aan examencommissies) is veranderd?

	Huidige situatie			Veranderd door aanscherping eisen		
	vol-doende	onvol-doende	weet niet	ja	nee	weet niet
A In hoeverre heeft de examencommissie zicht op de kwaliteit van de exameninstrumenten?						
B In hoeverre heeft de examencommissie zicht op de kwaliteit van de examenprocessen?						
C In hoeverre heeft de examencommissie zicht op de kwaliteit van de diplomering?						
D In hoeverre heeft de examencommissie zicht op de vraag of is voldaan aan de standaarden voor examenkwaliteit?						
G Bewaakt de examencommissie of evt. verbetermaatregelen het gewenste effect hebben?						
	ja	nee	weet niet	ja	nee	weet niet
F Doet de examencommissie jaarlijks verslag van haar werkzaamheden en van de examenkwaliteit per opleiding?						

Ruimte voor evt. toelichting bij de rol van de examencommissie in de kwaliteitsborging van de examinering:

.....

Vaststellen van instellingsexamens

17. De volgende vragen gaan over het vaststellen van instellingsexamens. Kunt u van elk van de volgende aspecten aangeven

- in hoeverre dit bij uw examencommissie momenteel van toepassing is
- of dit door de wetwijziging (aanscherping eisen aan examencommissies) is veranderd?

					Veranderd door aanscherping eisen			
	vol- doende	onvol- doende	weet niet	n.v.t.	ja	nee	weet niet	n.v.t.
A In hoeverre controleert de examencommissie of bij instellingsexamens de exameninstrumenten voldoen aan de standaarden voor examenkwaliteit?								
	ja	nee	weet niet	n.v.t.	ja	nee	weet niet	n.v.t.
E Heeft de examencommissie richtlijnen en aanwijzingen vastgesteld om instellingsexamens te beoordelen en vast te stellen?								

Vervolg vraag na A 'Zijn hiervoor richtlijnen of aanwijzingen opgesteld?', met antwoordmogelijkheden ja-nee-weet niet-n.v.t. (bij zowel 'huidige situatie' als 'veranderd door aanscherping eisen'). En dan bij 'ja' (huidige situatie) een vervolgvraag "In hoeverre worden deze richtlijnen of aanwijzingen nageleefd?"

[Als voorgaande vraag E = ja]

Worden de richtlijnen en aanwijzingen voor beoordeling en vaststelling van instellingsexamens nageleefd?

- Ja
- Deels
- Nee
- Weet niet

Ruimte voor evt. toelichting bij de rol van de examencommissie in de vaststelling van de instellingsexamens:
.....

Diplomering

18. De volgende vragen gaan over het diplomeren in uw instelling. Kunt u van elk van de volgende aspecten aangeven

- in hoeverre dit bij uw examencommissie momenteel van toepassing is
- of dit door de wetswijziging (aanscherping eisen aan examencommissies) is veranderd?

	Huidige situatie			Veranderd door aanscherping eisen		
	voldoende	onvoldoende	weet niet	ja	nee	weet niet
A In hoeverre controleert de examencommissie of een student aan alle formele voorwaarden heeft voldaan voor het krijgen van een diploma?						

	altijd	deels	niet	weet niet	ja	nee	weet niet
	B Neemt de examencommissie het diploma besluit?						

Ruimte voor evt. toelichting bij de rol van de examencommissie in de diplomering:

.....

Verlenen van vrijstellingen en behandelen van andere verzoeken en van klachten over examens

19. Tot de taken en bevoegdheden van examencommissies behoort het verlenen van vrijstelling van een instellingsexamen of een centraal examen. Kunt u voor het volgende aspect aangeven

- in hoeverre dit bij uw examencommissie momenteel van toepassing is
- of dit door de wetswijziging (aanscherping eisen aan examencommissies) is veranderd?

	Huidige situatie			Veranderd door aanscherping eisen		
	ja	nee	weet niet	ja	nee	weet niet
A Zijn er richtlijnen voor het verlenen van vrijstellingen?						

Als voorgaande vraag E = ja]

Worden de richtlijnen voor het verlenen van vrijstellingen nageleefd?

- Ja
- Deels
- Nee
- Weet niet

Ruimte voor evt. toelichting bij de rol van de examencommissie(s) in het verlenen van vrijstellingen:

.....

Onregelmatigheden en fraude

20. De examencommissie heeft de taak om te handelen bij onregelmatigheden en fraude. Kunt u voor het volgende aspect aangeven

- in hoeverre dit bij uw examencommissie momenteel van toepassing is
- of dit door de wetwijziging (aanscherping eisen aan examencommissies) is veranderd?

	Huidige situatie			Veranderd door aanscherping eisen		
	ja	nee	weet niet	ja	nee	weet niet
A Zijn er richtlijnen voor handelen bij onregelmatigheden en fraude?						

Als voorgaande vraag E = ja]

Worden de richtlijnen voor handelen bij onregelmatigheden en fraude nageleefd?

- Ja
- Deels
- Nee
- Weet niet

Ruimte voor evt. toelichting bij de rol van de examencommissie(s) bij onregelmatigheden en fraude:

.....

Borgen en zorgen

21. Een belangrijk uitgangspunt in de wettelijke regels over examinering is de scheiding tussen *borgen* (examencommissie) en *zorgen* (onderwijsafdelingen). Kunt u van elk van de volgende aspecten aangeven

- in hoeverre dit bij uw examencommissie momenteel van toepassing is
- of dit door de wetwijziging (aanscherping eisen aan examencommissies) is veranderd?

	Huidige situatie			Veranderd door aanscherping eisen		
	vol-doende	onvol-doende	weet niet	ja	nee	weet niet
A In hoeverre is het voor de examencommissie duidelijk welke taken tot hun domein horen en welke taken tot het domein van onderwijsafdelingen?						
B In hoeverre wordt de scheiding tussen 'borgen' en 'zorgen' in de praktijk nageleefd?						

[als bij item B 'onvoldoende' is ingevuld bij 'huidige situatie']

22. Kunt u dit antwoord toelichten?

- Bijvoorbeeld welke *zorgende* taken voert uw examencommissie uit, onder welke omstandigheden gebeurt dit, in welke mate komt dit voor? [open vraag]
- .....

Effecten van de wetswijziging

23. De volgende vragen gaan over uw inschatting van het huidige functioneren van de examencommissie vergeleken met ca. 5 jaar geleden. Kunt u van elk de volgende aspecten aangeven:
- of het functioneren van de examencommissie minder goed is geworden, gelijk gebleven of is verbeterd;
  - in hoeverre de wetswijziging (aanscherping eisen aan examencommissies) hierop invloed heeft gehad?

	Functioneren examencommissie				Invloed wetswijziging				
	minder goed	gelijk gebleven	beter	weet niet	geen invloed	geringe invloed	vrij sterke invloed	sterke invloed	weet niet
A Samenstelling examencommissie									
B Onafhankelijkheid									
C Deskundigheid									
D Uitvoering van wettelijke taken									
E Scheiding tussen borgen en zorgen									
F Overall functioneren examencommissie(s)									

[als bij vraag 'Functioneren examencommissie', bij minimaal één van de items A-F 'minder goed' is ingevuld]

24. U heeft bij één of meer van de aspecten uit de vorige vraag ingevuld dat de examencommissie minder goed functioneert. Kunt u dit antwoord toelichten?

[open vraag]

[als bij vraag 'Functioneren examencommissies', bij minimaal één van de items A-F 'beter' is ingevuld]

25. U heeft bij één of meer van de aspecten de vorige vraag ingevuld dat de examencommissie beter functioneert. Kunt u dit antwoord toelichten?

[open vraag]

26. In hoeverre heeft deze verbetering in het functioneren van de examencommissie geleid tot een betere kwaliteit van de examinering?

- Niet
- In geringe mate
- In vrij sterke mate
- In sterke mate
- Anders, nl.

[als bij vraag 'Invloed wetswijziging', bij minimaal één van de items A-F 'geringe invloed', 'vrij sterke invloed' of 'sterke invloed' is ingevuld]

27. Kunt u toelichten in welk opzicht de wetswijziging van invloed is (geweest) op het functioneren van de examencommissie?

[open vraag]

Knelpunten

28. Zijn er momenteel knelpunten wat betreft het functioneren van uw examencommissie?

- a. Ja
- b. Nee

[als a. bij voorgaande vraag]

29. Waarop hebben deze knelpunten betrekking?

- a. Onafhankelijkheid van de examencommissie
- b. Combineren van rol docent met die van examencommissielid
- c. Deskundigheid van de examencommissie
- d. Uitvoering van de wettelijke taken
- e. Rol van het bevoegd gezag
- f. Scheiding tussen borgen en zorgen
- g. (Durven) aanspreken van onderwijsteams als zij in gebreke blijven
- h. Invulling van de rol van het examencommissielid uit de beroepspraktijk
- i. Facilitering (in uren) van de examencommissieleden
- j. Bemensing van de examencommissie
- k. Anders, nl. ....

30. Kunt u het knelpunt / de knelpunten kort toelichten?

[open vraag]

31. In hoeverre hebben de knelpunten te maken met de huidige wettelijke regels voor examencommissies?

- a. Niet
- b. In geringe mate
- c. In vrij sterke mate
- d. In sterke mate

[als b., c. of d. bij voorgaande vraag]

32. Kunt u dit antwoord toelichten?

[open vraag]

33. In hoeverre kunnen de knelpunten worden opgelost of verminderd door veranderingen in wetgeving of overheidsbeleid?

- a. Niet
- b. In geringe mate
- c. In vrij sterke mate
- d. In sterke mate

[als b., c. of d. bij voorgaande vraag]

34. Kunt u dit antwoord toelichten?

[open vraag]

35. Zijn er ontwikkelingen (overheidsbeleid, instellingsbeleid, onderwijsvernieuwingen, etc.) die naar uw mening invloed hebben op het toekomstig functioneren van uw examencommissie?
- a. Ja
  - b. Nee

[als a. bij voorgaande vraag]

36. Kunt u dit antwoord toelichten?

[open vraag]

Ruimte voor eventuele opmerkingen: .....

